

Maridalens Venner

Kirkesølvet

Ett av tre Maridalsspill av
Carl Fredrik Engelstad
Maridalsspillet 30 år

ÅRSSKRIFT 2004

Skuespillet Kirkesølvet er trykket med tillatelse fra Aschehoug forlag

Forside: Fra Kirkesølvet i 1981. Vi ser fra venstre Wilfred Breistrand,
Andreas Kolstad, Rolf Arly Lund og Bjørn Jenseg. Foto: Inger Thaugland.

Maridalens Venner

Kirkesølvet

Et Maridalsspill av
Carl Fredrik Engelstad

Maridalsspillet 30 år

Innhold

Forord

4

Maridalsspillet 30 år

7

Rolleliste 1974

16

Oversikt oppførte Maridalsspill

17

Om Maridalsspillet

19

Kirkesølv

23

Årsmøteinnkalling og årsmeldinger

109

FORORD

Maridalsspillet 1974 - 2004

Det er i år 30 år siden at Carl Fredrik Engelstads skuespill ”Svartedauen” ble satt opp ved Margarethakirkas ruiner for første gang. 30 år seinere deltok skuespillere og statister fra den gang også på årets jubileumsforestilling av ”Svartedauen”.

Årsskriftet for 2003 var viet et opptrykk av dette skuespillet utgitt på Aschehoug forlag i 1981. I år har vi valgt å trykke det tredje og siste Maridalsspillet av Carl Fredrik Engelstad; ”Kirkesølvet”, som omhandler reformasjonstiden rundt 1537.

”Kirkesølvet” ble skrevet og oppført første gang i Margarethakirkas ruiner i Maridalen i 1981. Det er det tredje skuespillet av en trilogi, der det første spillet, ”Kirkebyggeren”, skrevet og oppført i 1979, omhandler trosskiftet, mens det andre, ”Svartedauen”, er lagt til den fryktelige pesta som rammet vårt land i 1349. Det er ingen tydelig sammenheng mellom handlingene i de tre spillene, hvert av dem står på egne bein. Men allikevel utgjør de en enhet, da de alle er knyttet til kirka i dalen, og landskapet og gårdene omkring.

Handlingen i stykket ”Kirkesølvet” utspiller seg to-tre år etter at reformasjonen ble offisielt innført i Norge ved at Kristian III inntok tronen i 1537. Spillet handler ikke først og fremst om kampen mellom katolisisme og protestantisme, men mer om den politiske brytningstid i Europa på denne tid. Nasjonalstatene var i ferd med å ta form, og kirka mistet sin makt og sine privilegier. Italieneren Machiavelli utviklet sin maktfilosofi gjennom boka ”Fyrsten”, som rollefiguren Mattias Nielsson hadde forlest seg på. I Norge ble reformasjonen tredd ned over hodene på folket, samtidig som vi mistet vår nasjonale selvstendighet til Danmark.

Den eneste skikkelsen i ”Kirkesølvet” som er hentet fra historien,

er biskop Hans Rev. Han var biskop i Oslo fra 1525, ble sendt til Danmark i 1537, og kom tilbake som den første ”superintendent” noen år seinere. Han ble av mange sett på som en beregnende opportunist, og av andre som en som prøvde å gjøre det beste ut av den nye tid.

Oppføringen av de tre Maridalsspillene av Carl Fredrik Engelstad i Maridalen på 70-80 – tallet hadde dobbel bunn: Maridølene identifiserte seg med innholdet i stykkene, der lærdom fra tidligere stridigheter kunne overføres til kampen mot rivningsspøkelset på 70-tallet. Samtidig var Maridalsspillet en av de viktigste virkemidlene i arbeidet for å utvikle Maridalen til ei levende og livskraftig kulturbygd.

Inger Thaugland har deltatt aktivt i Maridalsspillene siden 1974. I år var hun med som statist sammen med datter og barnebarn. Hennes artikkel i årsskriftet er et viktig bidrag til forståelsen av Maridalsspillet betydning for Maridalen og Oslos befolkning. Vi har dessuten valgt å illustrere dette årsskrift med hennes rikholdige billedarkiv. En stor takk til henne for hennes bidrag.

Vi vil til slutt takke Aschehoug forlag for at vi får lov til å trykke skuespillet på nytt.

Tor Øystein Olsen
Leder Maridalens Venner

Maridalsspillet 30 år

”Viber, maigauk og skuespill i Maridalen”

Av Inger Thaugland

Dette var Aftenpostens hovedoppslag på første side mandag den 20. mai 1974. Og under denne overskriften en praktfull tegning av Ulf Aas, der kirkeruinen danner bakgrunn for skikkelser på og rundt scenen.

Jeg siterer videre fra Aftenposten: ”Finere kveld kunne ikke Maridølene ønsket seg til urpremieren på sitt lokale skuespill i og foran dalens gamle kirke. Sol over vannet og i løvskogen, jordene hadde fått sitt første strøk av grønt, lerkene steg og sang, vipene skrek og oppe i åsen mot Ullevålsæter gol sandelig også gauken.”

Svartedauen 1974. Fra venstre: Marit Kolbræk, Alf Malland, Grethe Randsborg, Thomas Fasting, Rolf Arly Lund og Sverre Wilberg. Foto: Henrik Laurvik.

Ja, vi var stolte og glade den gangen vi som gjennom flere måneder hadde arbeidet oss frem mot den aller første premieren i Maridalsspillet historie. En strålende vakker premieredag, en fantastisk mottagelse av samtlige Osloaviser og fulle benkerader med et begeistret publikum.

Forhistorien til Maridalsspillet må vi tilbake til slutten av 60-årene for å finne. På denne tiden startet en alvorlig kamp om Maridalen. En kommunal raseringsplan som truet store deler av dalens bebyggelse ble på denne tiden offentliggjort. Begrunnelsen var at dyr, gårder og plasser forurenset byens drikkevann. Kommunen møtte stor motstand, fra dalens egne innbyggere og andre, som så det tragiske i at en perle som Maridalen skulle raderes bort.

Maridalens venner ble stiftet sommeren 1970, det ble kjempet aktivt, og man klarte virkelig å stanse rivningen. Men Maridalens Venner anså ikke sin oppgave løst med det. Etter at den største faren for sanering var over, så vennene det som en viktig oppgave å gjøre dalen kjent utad. Boka "Kom til den fagre Maridal" ble utgitt i 1972. Et fjernsyns-program med samme tittel ble vist, og Maridalens Venner arrangerte omvisningsturer i dalen.

Som et ledd i arbeidet med å vekke folks interesse for Maridalen, begynte man å tumle med tanker om et friluftsteater med tilknytning til dalens historie. Selvfølgelig måtte det bli vollen og

*Svartedauen 1975
Ellen Horn og Are Storstein
Foto: Henrik Laurvik*

jordene rundt Margarethakirkens ruin som ble skueplassen.

Styret i Maridalens Venner tok kontakt med forfatteren Carl Fredrik Engelstad. Han sa seg straks villig til å lage et manuskript. Engelstad var kjent for sitt kjennskap til middelalderen, og sin nære, kirkelige tilknytning.

I presseoppslag fra oktober -73 finner jeg følgende: ”Middelalderen manes fram i Maridalen til sommeren. Carl Fr. Engelstad skriver skuespill, kulturutvalget støtter med bevilgning. Skuespillet tenkes oppført i friluft ved kirkeruinen, og en vil prøve å gjøre dette til en årviss tradisjon.”

Ja, det ble virkelig en årviss tradisjon med spill i dalen. Carl Fredrik Engelstad skrev i alt tre Maridalsspill. Hans første, med premiere i -74, ”Svartedauen”, med handling fra året 1349. Pesten herjer og hva hendte med bøndene og gårdene i Maridalen under denne forferdelige epidemien.

Kirkebyggeren 1988. Bildet til venstre: Arne Aas og Liv Thorsen.

Bildet til høyre: Audun Meling og Tore Klever. Foto: Henrik Laurvik

I sitt andre skuespill går han enda lenger tilbake i Norges historie. ”Kirkebyggeren” omhandler kristningen av Norge. Her får vi historien om bonden i Maridalen som meget motvillig må avgi grunn til å bygge en kirke. Redselen for å svikte de gamle guder og usikkerheten for den nye troen.

I sitt tredje spill, ”Kirkesølvet”, er vi på 1500-tallet. Reformasjonen, landets myndigheter farer hardt fram og nærmest taper kirkene for sølv og skatter som allmuen holder for hellige. Bøndene i Maridalen forsøker å redde unna sølvet og sine hellige skatter. Igjen en kamp og konflikt knyttet til kirkens historie.

Jeg siterer hva Carl Fr. Engelstad selv skriver om sine tre spill: “Som vi ser er både den ytre og den indre handling i hvert spill knyttet til selve kirken, enten man tenker seg den under bygging, som i Kirkebyggeren, mer eller mindre i forfall, som i Kirkesølvet, eller man lar fantasien reise den slik den har sett ut før Svartedauen la dalen øde.”

Maridalsspillene ble en fast tradisjon i Oslos kulturtilbud i sommertiden helt fram til 1993. Vi vekslet mellom Engelstads tre spill, men framførte også “Sancthansnatten” av Henrik Ibsen, og “Med kirkesang og dans på Vang”, et program med renessansemusikk, dans og sang, satt

sammen av Mentz Schulerud. Våre to eminente eventyrfortellere Jens Bolling og Bjarne Bø, opptrådte som Peder Chr. Asbjørnsen og Jørgen Moe i “På eventyrfortelling i Maridalen”. De to hadde funnet fram våre kjente eventyrskatter som

Maridalsspillet 1976. Fra venstre: Ellen Horn, Bentein Baardsen, Jan Erik Aune og Grete Myklebust. Foto: Inger Thaugland.

Fra Maridalsspillet 1977. Bjarne Bø som Peder Chr. Asbjørnsen. Foto: Inger Thaugland

Prinsessa og Trollnøkkelen i 1987

Til venstre: Kim Haugen

Foto: Henrik Laurvik

“Veslefrikk med fela”,
“Sjuende far i huset”,
“Gudbrand i lia” med flere.
Selv spilte de rollene og
fortalte. Stor moro for små
og store publikummere.

Stor moro for hele familien
ble det også da Trond Brønne og Magne Olav Breivik hadde premiere i
1986 på sitt eventyrspill ”Prinsessa og Trollnøkkelen”. De to forfatterne

Fra Maridalsspillet 1987. Inger Thaugland og Magne O. Brevik. Foto: Henrik Laurvik

skrev et virkelig Maridalseventyr om prinsessa som blir tatt i berg av det store, men ganske enfoldige Maridalstrollet - og om Espen Skomakerstuen (ustyrtelig morsomt spilt av Kim Haugen) som klarer å berge henne hjem til Maridalskongen Torvald, og selvfølgelig får prinsessa og halve kongeriket Maridalen som belønning.

Som en forstår har Maridalsspillet blitt til ved hjelp av mange gode krefter. Vi har hatt regissører som Stein Winge og Bjørn Jenseg. Det Norske teater og Nationalteatrets skuespillere har spilt rollene.

Og sist, men ikke minst, de "Tordenskjolds soldater" som år etter år gjorde jobben bak kulissene. For det å være med i Maridalsspillets styre er en helårsjobb. Ikke før en har pakket sammen etter sesongens spill

begynner forberedelsene til det neste. Hva spiller vi neste sommer? Budsjett og søknader om støtte. Samarbeid med instruktør, scenograf og kostymeansvarlig.

Søknader til Oslo vann og avløp, Oslo Sporveier, Oslo politi; de to sistnevnte angående ekstra bussavganger og trafikkavvikling til og fra forestillinger. Turistinformasjonen i Oslo ber om informasjon; hva blir årets Maridalsspill, hva kan vi fortelle våre informerende organer.

Program skal i trykken, plakat for årets spill skal tegnes. Hva har vi av kostymer og rekvisitter, hva får vi låne fra byens teatre og hva må vi sy nytt? Hvor mange statister trenges, hva med kor, med musikk, hvor mange hester? Det er mange spørsmål å ta stilling til for de som sitter i spillstyret. Så - de siste dagene før premieren, PR ut til aviser, invitere til pressekonferanse, NRK, gjerne et innslag på Dagsrevyen og Østlandssendingen. Vi brukte å lokke med nystekte vafler og Maridalsjordbær på kirkebakken.

Som sagt, det ble mye å styre med, ildsjelene i dalen begynte vel etter hvert å bli slitne, det ble trangere tider hos de bevilgende myndigheter og spillene forsvant fra kirkebakken.

Heldigvis, ikke for alltid, i fjor august var det igjen klart for premiere ved kirkeruinen: "Runer i ruiner", med utgangspunkt i Carl Fredrik Engelstads "Kirkebyggeren". Og igjen fylte publikum benkeradene på kirkebakken. Med musikalsk ledelse av Eli Storbekken ble stykket en vakker opplevelse, framført i sensommersol og en kveld i fullmåneskinn.

I år, som for tretti år siden, lot vi igjen "Pesta" true Maridalen. Carl Fredrik Engelstads første Maridalsspill "Svartedauen" sto premiereklar den 28. august. Under instruktør Svein Gundersens ledelse, og fortsatt med Eli Storbekken som musikalsk ansvarlig, ble stykket en sterk og flott opplevelse.

Allerede fra parkeringsplassen møtte en flere tablåer, uhyggelige scener

med kors og likkister. Du vandret gjennom Maridalen år 1349 - og dalen lå øde i over 100 år.

Veteraner fra tretti år tilbake sto igjen på scenen. Rolf Arly Lund, skuespiller fra Nationalteatret, gjorde et sterkt inntrykk som bonde Ogmund på Tømte. Ivar Christiansen og Tore Klever som flotte ”knekter” til hest og Tom Melby som korsbærer.

Selv hadde jeg den store glede og igjen stille som statist i sammen med datter og barnebarnet Ingrid på sju år. Datteren min var ti år under uroppførelsen i 1974, da vi for første gang fryktet ”pesta”. Slikt gir perspektiv på Maridalsspillet bakover - og framover.

En stor takk til de ildsjeler som har fått Maridalsspillet til en årviss tradisjon igjen. Spillstyret med Stine Frøystadvåg i spissen har, etter nå to sesonger med spill, gjort en strålende jobb.

En stor takk til dere - og lykke til med spillet i 2005.

Vi møtes på kirkebakken!

Rollelista til den første oppsetningen av Maridalsspillet i 1974

Instruksjon: Bjørn Jenseg og Kari Wang

Medvirkende:

Marit	Marit Kolbræk
Sira Lars	Alf Malland
Jon	Thomas Fasting
Prosten	Sverre Wilberg
Rask (fogd)	Rolf Arly Lund*
Tordis	Grethe Randsborg
Ogmund	Wilfred Breistrand

*Rolf Arly Lund deltok også i 2004.

Maridalsspillet 1974. Fra venstre: Sverre Wilberg, Marit Kolbræk, Grethe Randsborg, Rolf Arly Lund, Thomas Fasting og Alf Malland. Foto: Henrik Laurvik.

Oversikt over oppførte Maridalsspill siden 1974

- 1974 Svartedauen, urpremiere
- 1975 Svartedauen
- 1976 Med kirkesang og dans på Vang
- 1977 På eventyrvandring i Maridalen
- 1978 Svartedauen
- 1979 Kirkebyggeren, urpremiere
- 1980 Svartedauen
- 1981 Kirkesølvet, urpremiere
- 1982 Kirkebyggeren
- 1983 Svartedauen
- 1984 Kirkesølvet
- 1985 Sancthansnatten av Henrik Ibsen
- 1986 Prinsessa og Trollnøkkelen, urpremiere
- 1987 Prinsessa og Trollnøkkelen
- 1988 Kirkebyggeren
- 1992 Svartedauen
- 1993 Prinsessa og Trollnøkkelen
- 1995 Kirkebyggeren, Spellaget i BUL,
pinse- og olsokarrangement*
- 1996 Svartedauen, Spellaget i BUL,
pinse- og olsokarrangement*
- 1997 Rallarsang, spill og dans, DrammensRallarna,
pinse- og olsokarrangement*
- 1998 Gjøglerne kommer, Spellaget i BUL**
- 1999 Svartedauen, Spellaget i BUL,
pinse- og olsokarrangement*
- 2000 Svartedauen, Spellaget i BUL, olsokarrangement*
- 2001 Rasjonelt fjøsstell av Hulda Garborg, Spellaget i BUL,
pinsearrangement*
- 2003 Runer i ruiner, basert på Kirkebyggeren
- 2004 Svartedauen

*Kun i forbindelse med pinse- og olsokarrangement ved kirkeruinene i Maridalen

**Spellaget i BUL inngikk en leieavtale med Maridalens Venner om å sette opp Maridalsspillet

Om Maridalsspillet

*Av Carl Fredrik Engelstad
Fra programmet 1974*

I omkring 750 år har den gamle Margarethakirken i Maridalen ligget som et fast punkt i det gamle landskapet, mens bosettingen og de sosiale strukturer har vært under stadig forvandling. Idag en ruin - et malerisk innslag i landskapsbildet, med Maridalsvannet blinkende nedenfor og med de skogkledde åsene som ramme omkring åpne jorder og enger.

Vibeke og Carl Fredrik Engelstad.

Foto: Henrik Laurvik

Men de grå stenrestene vidner fremdeles om den rolle denne kirken fra før 1250 har spilt i Maridalens liv, som dens åndelige midtpunkt. Og når man ser den idag, selv i dens forfalne skikk, begynner fantasien umiddelbart å utmåle seg bilder av de mennesker som søkte hit dengang kirken fremdeles var i full stand og i bruk. Og den tanken har sikkert ligget nær hos mange, at kirkeruinen og plassen foran den måtte bli en praktfull ramme for et friluftsskuespill, med det herlige landskapet som bakgrunnsdekorasjon. Jeg er dypt takknemlig for at jeg fikk i oppdrag å skrive et slikt spill.

Det kunne selvfølgelig gjøres på mange måter. Mennesker har levd og stridd her i Maridalen under så skiftende kår opp gjennom århundrene, at det ikke skulle mangle på stoff. Men det falt meg naturlig å legge handlingen i spillet til en tid da kirken sto der i sin opprinnelige skikk og ble brukt som meningen var med den. Og under studiet av Maridalens historie slo det meg at midten av 1300-tallet bød på store dramatiske muligheter. Én ting var at hele Maridalen - Margarethadalen som den dengang het - i året 1335 ble gitt som len av kong Erik Magnusson til Mariakirken i Oslo. Det måtte nødvendigvis ha sine følger for bøndene i dalen, og for forholdet mellom kirken og bøndene.

En annen ting var at Svartedauen, som herjet i årene 1349 og 1350, ble helt katastrofal for dalen. Før Svartedauen lå det 18 blomstrende gårder i Margarethadalen, - etterpå, i tiden frem mot 1400, var det ikke mer enn to! Alle de andre var forlatt, dels fordi folk der ble slått ned av "pesta", dels fordi de etter Svartedauen flyttet til gårder nærmere Oslo, som nå sto tomme. Ihvertfall fulgte det en katastrofal nedgangstid for dalen, og det tok flere hundre år før en ny og levende virksomhet kom til der. Begge disse trekkene var det naturlig å utnytte i spillet. Men derfra gikk trådene videre også til selve Norgeshistorien på den tiden. Mariakirken i Oslo, som nå var blitt "eier" av dalen, spilte nemlig en fremtredende rolle, fordi prostens ved Mariakirken ifølge en ganske lang tradisjon samtidig var rikets kansler og altså kongens nærmeste medarbeider. Og situasjonen i Norge så alt annet enn lystelig ut på den tiden.

I 1319 døde kong Håkon V. Magnusson uten å etterlate seg noen mannlig arving. Datteren Ingebjørg var gift med den svenske hertug Erik og hadde sønnen Magnus med ham. Han ble samtidig både svensk og norsk konge, men han var da bare tre år gammel, og moren skulle styre Norge i hans sted. Men hun flyttet til Sverige for godt og tok med seg rikets segl, etter å ha satt kansleren ut av spillet, og der satt hun og stelte med landets saker etter forgodtbefinnende sammen med sin elsker Knud Porse, som hun siden ble gift med.

Nedgangstiden begynte for Norge etter et blomstrende hundreår. Det var en utbredt misnøye og stadige opprørsforsøk, kongen hadde også ustanselige vanskeligheter i Sverige og kom nesten aldri til Norge. I 1343 var motstanden mot kongefellesskapet med Sverige blitt så stor blant de norske stormenn, at en ny ordning ble fremtvunget: kong Magnus' ene sønn, Håkon, også han bare tre år gammel da, ble valgt til norsk konge, mens det ble bestemt at faren skulle styre for ham til han ble myndig.

I 1344 ble unge Håkon hyllet på Båhus slott av representanter for bymenn, bønder og almue i Norge, og samtidig ble prostens ved ariakirken, Arne Aslaksson, utnevnt til kansler; hans oppgave ble å stå for det daglige styre i Norge. Det er altså Norges ledende politiker vi

får et glimt av i spillet, der han kommer for å vareta sine og Mariakirkens interesser i Margarethadalen. Og hans holdning må ihvertfall for en del ses som uttrykk for de tunge bekymringer han måtte bære i en for landet så vanskelig tid. Men bortsett fra ham opptrer ingen "historisk person" i spillet.

Arkeologene daterer Margrethakirken til godt og vel før 1250, og vi vet at den ble oppkalt etter den hellige Margaretha av Antiokia. Men til Maridalens historie foreligger ingen skrevne kilder før på slutten av 1300-tallet, så her måtte fantasien få arbeide fritt. De historiske begivenhetene som er nevnt ovenfor, er trukket inn i handlingen, men bortsett fra Arne Aslaksson er alle skikkelsene oppdiktet. Gården Tømte, hvor jeg har latt Ogmund være bonden, ble nedlagt etter Svartedauen og ble siden hetende Ødegården, som den heter den dag idag.

Jeg kan altså ikke vite at det som skjer i skuespillet, virkelig har hendt. Rammen omkring handlingen er så "historisk" som jeg kan få den ut fra det vi har sikker viten om. Men om de menneskene som bygde og bodde i Margarethadalen på den tiden, vet vi ingenting. Unntagen dette: at kirken i dalen var deres åndelige hjem, dit søkte de til messe og til fester, til skrifte og i sorg og nød. Deres forestillingsverden var bestemt av den tro som ble forkynt i kirken her, det var den som formet deres begreper om godt og ondt, det var den som malte både frelse og fortapelse for dem, det var der nestekjærlighetens ord og gjerninger kom til uttrykk, og det var den som tegnet deres håp når de ikke så noe annet. I liv og død var denne kirken, som nå ligger i ruiner, deres faste punkt. Så meget vet vi ihvertfall om dem - og derfor måtte det også komme til uttrykk i et spill som skulle forsøke å mane frem bildet av noen mennesker som engang kunne ha levd i denne dalen.

Kirkesølvet

ARNE GUDMUNDSSON, prest i Maridalen
BJØRN IVARSSON, bonde på gården Nes
ELIN, søster hans
ANNE BJØRNSDATTER, mor deres
MATTIAS NIELSSØN, i kongens tjeneste
KNEKTEN
HANS REV, superintendent i Oslo
BYGDEFOLK

1. scene

(Presten, Arne Gudmundsson, kommer ut av kirken, går bort til støpulen, ringer. Omtrent samtidig kommer Anne Bjørnsdatter, Bjørn Ivarsson og Elin. De stanser, blir stående litt.)

ELIN

Skal vi ikke gå inn?

ANNE

Det haster ikke. Dette er bare første ringingen, vet du.

BJØRN

Vi venter på presten her.

ELIN

Hvorfor det?

BJØRN

Vi har litt av hvert vi skal snakke med'n om.

ELIN

Hvor er han da?

ANNE

I støpulen, vet jeg. Det er han som ringer. Han kommer straks. Bare ti stille nå, Elin.

ELIN

Det er noe underlig ...

Fra venstre: Marianne Krogh, Grethe Randsborg og Andreas Kolstad. Foto: Inger Thaugland

BJØRN

Hva er det som er underlig?

ELIN

Jeg vet ikke ... jeg er bare så — jeg vet ikke ...

ANNE

Bare så ... *hva?*

ELIN

Nei, jeg — jeg har sånn uro i meg — er redd ... Skal det hende noe ...?

BJØRN

Nei, hende ... Hva skulle det være?

ANNE

Du begynner ikke å merke ... noe *sånt* igjen, Elin?

ELIN

(mer og mer sitrende)

Jeg vet ikke ... jeg vet ikke ...

ANNE

Elin, nå skal du være rolig. Hører du! Ellers må jeg ...

ELIN

Nei, nei — jeg skal være rolig ...

BJØRN

Du kan gå ut på enga der, du, Elin, mens vi prater med presten, og plukke noen blomster. Så, gå nå. Så kommer du tilbake når det ringer igjen.

ELIN

Ja, Bjørn ... *(Går.)*

BJØRN

Vi skulle ikke tatt henne med.

ANNE

Hvorfor det? — Hvis det kommer noe sånt over henne igjen, så er det vel bedre hun er i Guds hus enn et annet sted.

BJØRN

Kanskje. Nei, jeg vet ikke. Det kan bli snakk, om hun ikke tér seg — og du vet hvor fort ting kan bli utlagt nå for tiden.

ANNE

(engstelig)

Mener du . . . ?

BJØRN

Hysj — best ikke å si noe. Men vi får passe på. — Der kommer presten.

ARNE

(kommer fra støpulen)

Nå — Anne Bjørnsdatter, ser jeg, og Bjørn Ivarsson — vær hilset. Dere er tidlig ute idag?

BJØRN

Ja. Det er noe vi vil snakke med presten om.

ARNE

Nå — ja — det går vel an. Hva er det som . . . ?

BJØRN

Det er altså det at — ja, det er jo urolige tider nå . . .

ARNE

Ja. Det er så. Gud bedre det, i sin nåde.

BJØRN

Snart vet en ikke hva som kan hende. En hører så mangt.

ARNE

Sant nok. (*Pause.*) Men det er vel noe særskilt som . . . Er det noe med Elin igjen?

ANNE

Nei. — Nei da, hun har det bra. For det meste, da. Hun er her, hun òg — gikk bare bort på enga litt . . .

ARNE

Nå. Jaja. Det var jo vel. Gud og Den Hellige Jomfru skjerme henne. — Men hva var det *da*?

BJØRN

Det er det at — vi har tenkt på kirkesølvvet . . .

ARNE

Kirkesølvvet? Hva med det?

BJØRN

Du får si det du, mor.

ANNE

Ja, det er det, da, at — en hører liksom så mye snakk, og mere og mere, om åssen kongen — ja, lensmennene hans, da, eller futene eller — jeg vet ikke — men at de plyndrer kjerkene over hele landet for sølv, og så . . .

ARNE

Hja — det er bare så altfor sant, dessverre.

BJØRN

Og bildene i kjerkene òg.

ARNE

Verre enn det, Bjørn. Verre! Tråkker ned alt som hellig er — tro og kristen sed og Kirkens rett og Kirkens gods... Det er Beelzebub som er løs! Denne verdens fyrste har tatt bolig i kongen — *dansken!* (*Han korsar seg, de gjør det samme.*) Christianus. *Christianus!* Det våger han å stå fram og hete!

ANNE

Han, den nye, er visst like ille som den forrige Christianus — han, Tyrannen de kalte. Jeg husker da han, åssen han fór åt.

ARNE

Å ja, de kommer fra samme ormebolet, selv om de hugger hverandre i sporden. — Men dere ville meg noe særskilt. Det var altså noe om...?

BJØRN

Kirkesølvvet, ja.

ANNE

Det var altså sånn: at etter den svarte pesta for over hundre år siden og mye mer enn det, da var det ingen som ble boende her i bygda på langsommelige tider. *Nesten* ingen, da. Og ihvertfall ingen som var såpass ved makt at de greide å holde kjerka her i stand. Så den begynte å — ja, du vet sjøl. Og prest fantes det ikke.

ARNE

Jeg vet jo det.

ANNE

Men så etter hvert kom det noen flere og slo seg ned her, og begynte å bygge opp att og dyrke jorda igjen, overgrodd som allting var blitt. Og for en seksti — sytti år si-

den var det blitt såpass til folk her omkring i Maridalen, Margaretadalen som den visst het etter gammalt, at de ikke ville være uten kjerke og prest. Og så satte de i stand kjerka her så godt de kunne, enda det var dårlig stell med den etter all den tida.

ARNE

Ja, jo – men . .

ANNE

Vent litt. Og prest ble det òg, biskopen i Oslo fikk en hit. Men noe kirkesølv fantes det ikke her. Hvor det var blitt av det som var her før pesta, det visste ingen.

ARNE

Nei. Allting var jo så . . .

ANNE

Men far min – han greide seg nå bra. Og hadde såpass til middel at han ga både kalk og disk, jeg mins da det enda jeg var lita jente den gangen. Og rent sølv var det. Det ble mye snakk om det.

BJØRN

Og siden ga far min mer. Ikke sant, mor? To lysestaker og . . . Hrrm. Ja, prest, og nå har vi altså tenkt det, at dette sølvet, det vil vi ikke at kongen skal ta. Ikke det at *vi* har noe rett på det, sjøl om det er slekta som har gitt det. Men det var ikke kongen det ble gitt til, og trenger'n penger så får han skaffe seg det på annet vis.

ANNE

Og det vi ville snakke med presten om nå, da, det var om det ikke er best å gjemme unna dette sølvet – til så lenge, mener vi da, for det må nå vel komme bedre tider igjen en gang, sjøl om det ser svart ut nå.

ARNE

Gjemme . . . tja . . . det er jo kirkens vidde kar, og . . . det er liksom så urimelig å tenke seg at de bare skal . . . Og jeg vet ikke heller om kongens folk bryr seg noe særlig om hva som kan finnes oppi dalen her. Så jeg har jo håpet og tenkt i det lengste at vi skulle få være i fred, men . . .

BJØRN

Å, det er nå ikke så lange veien fra Oslo og opp hit. Vi er ikke reine utbygda.

ARNE

Nei. Visst. Kan være dere har rett.

ANNE

Vi mente ihvertfall vi fikk snakke med presten om det.

ARNE

Gjemme det . . . Det er vel ikke så lett heller. Har dere tenkt på hvor en kunne gjemme det da?

BJØRN

Det skulle vel ikke være så vanskelig å finne en plass hjemme på Nes.

ARNE

I huset?

BJØRN

Å nei, det fikk nok bli et tryggere sted enn som så.

ARNE

Nja . . . Det er vondt, dette, Bjørn Ivarsson. Det kjennes som at kirkesølvvet hører til på alteret her og ingen andre steder.

ANNE

Det er nok så. Men allting er jo rangsnudd nå for tia. Det er liksom ingenting hører til der det hører til lenger.

BJØRN

Og her nytter det jo ikke å gjemme det.

ARNE

Ikke?

BJØRN

Hvor skulle det være? Kjerka er jo det første som ville bli gjennomført, om det skulle komme til det. Og på Kirkeby her kom de vel til å endevende allting òg. — Nei, det fikk nok bli lenger unna, skulle det nytte. Og Nes ligger bra til — laglig langt herfra. (*Pause.*)

ARNE

(*i utbrudd*)

Å, denne usalige tid! Hvorfor revner ikke jorden og oppsluker den forbannede antikristen i Wittenberg, som den revnet og oppslukte Korah hin gang! Ned i avgrunnen med ham og alt hans elendige krapyl! Skal alt som hellig er trampes under fot?! — Gjemme kirkesølv, gjemme kirkens hellige, viede kar — og for hvem? Gjemme dem for ribbalder og stratenrøvere og vanlig tjuepak? Nei da, nei da — for *kongen*, og det i et kristent land, gitt i len av Hellig Olav selv. Ikke en tyrker og sarasener, som i Konstantinopel — da fikk det enda være, hadde jeg så nær sagt, hva annet kunne en vente — men en som skulle være innsatt av Gud til å verge troen og Kirken og dens hellige rett.

ANNE

Å ja. Jeg har nå levd lenge nok til å huske at det begynte *før* den tyske munken sto fram. Her har ikke vært stort

annet enn ufred mellom kongen og bispene, fra den tid jeg var ung for førti år siden, enten kongen hette Hans eller Kristian eller Fredrik eller hva det nå var. Sjøl om han nye her er verre enn de andre, gudbedre, han som har sendt alle bispene i fengsel i Danmark — åssen skal dette *ende*, da?

ARNE

Jeg vet ikke, Anne Bjørnsdatter — jeg vet ikke. Gud forlate meg min synd, men iblant kjennes det som om Han sitter der oppe i sin himmel og hverken hører eller ser — Han som kunne sende legioner av engler for å forsvare sin kirke . . .

(I mellomtiden er folk begynt å komme til kirken, noen ser litt forundret på de tre før de går inn i kirken, som fylles etter hvert.)

BJØRN

Ja, prest — men hva gjør *vi* da?

ARNE

Vi?

BJØRN

Ja. Vi kan vel verge det vi har, i det minste. Sørge for at det ikke kommer i hendene på disse — disse . . .

ARNE

Kjetterne! Dette djevelens brygg! — Du har rett, Bjørn Ivarsson. Skal det først være kamp, så får vi også kjempe! *(Tenker seg om.)* Dette som vi snakker om her — har dere nevnt det for noen? Hjemme på gården? *(Anne og Bjørn ser på hverandre.)*

BJØRN

Nei. Nevnt? Nei, det har vi ikke, kan du vite.

ANNE

Det måtte være om . . .

ARNE

Nå?

ANNE

Nei, jeg tenkte bare om . . . det er jo Elin da, men . . . nei, neida, vi har da ikke sagt et ord til henne heller, Bjørn? (*Bjørn ryster på hodet.*) Og skulle hun ha snappet opp ett og annet ordet, så har hun ikke skjønt noe.

ARNE

Gjemmestedet?

BJØRN

Nei, det har vi ikke bestemt sjøl engang ennå, så det . . .

ARNE

Nåvel. Sørg for at ingen får vite det, *ingen*, skjønner dere det? Ikke Elin, ingen annen heller. Og si det ikke til meg, jeg vil ikke vite det, det vil jeg kunne svare sannferdig, om jeg skulle bli spurt eller truet.

BJØRN

Jeg skjønner det.

ARNE

Hør her. Etter messen linder jeg inn de hellige kar, så tar du dem med deg til Nes, du vet best å finne et sted å gjemme dem. Et krus og en disk av tinn får gjøre tjenes-ten nå framover, til Gud i sin nåde igjen tillater sølvet å få skinne i hellig glans i Hans kirke på jord. Når den tid kommer vet ingen, uten Han selv og Hans helgener i himmelen — men måtte vi selv finnes tro inntil enden, om vår tid blir kort eller lang. (*Går til støpulen, ringer.*)

ANNE

Så vel at han gikk med på det.

BJØRN

Ja. Vi får tro det er til det beste. Og nå er det oss det står på. — Hvor ble det av Elin?

ANNE

Hun kommer nok når hun hører det ringer. Vi får gå inn, så ikke folk . . . Der går presten inn òg. (*Presten går fra støpulen inn i kirken. Menigheten er nå samlet.*)

2. scene

(*Handlingen i kirken, en kort og stilisert «messe», begynner med korsang:*)

«Alles øyne vokter på deg, Herre,
og du gir dem alle deres føde i rette tid.
Du åpner din milde hånd, Gud,
og metter alt levende med velbehag.

Herren er rettferdig og miskunnelig
i sine veier og gjerninger,
er nær alle dem som kaller på ham
i sannhet.

Alle dine gjerninger
skal prise deg, o Herre!
Om herlighet skal de tale,
fortelle om ditt store velde. Amen.»¹⁾

¹⁾ Teksten efter Salme 145. Melodi: Heinrich Schütz, tilrettelagt av Ludvig Nielsen.

(Under sangen har presten tatt på seg stola og gått frem til alteret.)

ARNE

«Jeg vil gå frem til Guds alter.»

MENIGHETEN

«For Gud, min glede fra min ungdom av.»

ARNE

«Vår hjelp er i Herrens navn.»

MENIGHETEN

«Han som har skapt himmel og jord.»

ARNE

«Jeg vil prise Herren evindeligg, hans lovprisning skal alltid være i min munn. Min sjel skal rose seg i Herren, de fromme skal høre det og glede seg.»

MENIGHETEN

«Halleluja.»

ARNE

«Nåde, forlatelse og tilgivelse for våre synder gi oss den allmektige og barmhjertige Herre.»

MENIGHETEN

«Amen.»

ARNE

«Gud, vend deg atter til oss og gi oss nytt liv.»

MENIGHETEN

«Og ditt folk skal glede seg i deg.»

ARNE

«Herre, vis oss din miskunn.»

MENIGHETEN

«Og gi oss din frelse.»

ARNE

«Herre, hør min bønn.»

MENIGHETEN

«Og la mitt rop komme til deg.»

ARNE

(snur seg til menigheten)

«Dominus vobiscum.»

MENIGHETEN

«Et cum spiritu tuo.»

(Den følgende del av gudstjenesten foregår i stillhet, det eneste som høres fra kirken er bjellen ved «levatio» og prestens «Hoc est corpus . . .» Man fornemmer mer enn man ser hvordan menigheten går frem og tar imot sakramentet og går tilbake.

Under denne delen av gudstjenesten kommer Mattias Nilsen sammen med knekten sin. De stanser et lite stykke fra kirken. Mattias ser seg forskende rundt, stiger av hesten og går mot kirken, lytter, så tilbake til hestene, gir åpenbart en ordre, peker. Knekten rir på nedsiden av kirken, tar med seg Mattias' hest. Samtidig kommer Elin fra engen. Samtalen mellom dem faller under den stille delen av gudstjenesten.

Elin kommer med en bukett blomster i den ene hånden, med den andre spiller hun at hun leier et barn, bøyer seg kjærlig ned til det, viser det blomstene, snakker smilende til

det. Får plutselig øye på Mattias, stanser, viker tilbake. De ser litt på hverandre uten å si noe.)

ELIN

(neier)

Er du — den som skal komme?

MATTIAS

Skal komme... hva mener du? Hvem er det som skal komme?

ELIN

De sier at en skal komme — og — ta...

MATTIAS

Ta hva da? — *Ta?*

ELIN

Disse blomstene har jeg plukket til Jomfru Maria.

MATTIAS

Hva slags blomster er det?

ELIN

Det er sånne blomster som hun velsigner når jeg kjenner at — nei, jeg vil ikke si det.

MATTIAS

Hvem er du da? *(Elin tier.)* Jeg syntes du sa noen skulle komme — og *ta* noe? Hva skulle det være?

ELIN

Kirkesølvvet, vel — *(Tier forskrekket, ser på ham.)* Er det deg?

MATTIAS

Meg? — Jeg er jo helt fremmed her — vet ingen ting.

ELIN

Er du ikke slem da?

MATTIAS

Slem? Jeg? (*Ler.*) Jeg skal jo bare hilse på presten, jo. Jeg kjenner ham. Kjente ham — før — for lenge siden ...

ELIN

Bjørn sier at ... (*Plutselig redd igjen.*) Nei!

MATTIAS

Hvem er Bjørn? Presten heter jo Arne, vet jeg.

ELIN

Bjørn — han er broren min, jo. Vi bor på Nes. Der ...
(*peker.*)

MATTIAS

(*mer pågående*)

Og nå sier han at noen slemme skal komme — for å ta kirkesølvvet ... er det så?

ELIN

(*sky*)

Ja ...

MATTIAS

Hva mere sier han da — om det?

ELIN

Jeg ... jeg vet ikke ... han vil gjemme det bort ...

MATTIAS

Jaså? Hvor da?

ELIN
(avvergende)

Nei...

MATTIAS
(barskt)

Hvor da? (Hun stirrer på ham, svarer ikke. Han tar seg i det, blir vennlig.) Hvor da? Du behøver vel ikke være redd meg. Du — hva er det du heter?

ELIN
(redd)

Elin...

MATTIAS

(går mot henne, tar henne i armen. Innsmigrende)
Hør her, Elin — du kan vel si det til meg...

ELIN
(stirrer på ham, skjelvende)

Du er ... du er ... *Nei!* *(River seg løs og løper inn i kirken. Mattias blir stående og se forbløffet etter henne. Knipser ergerlig i fingrene. Men i kirken er gudstjenesten nå helt på slutten.)*

ARNE

«Dominus vobiscum.»

MENIGHETEN

«Et cum spiritu tuo.»

ARNE

«Ite, missa est.»

MENIGHETEN

«Deo gratias.»

(Sluttsalme:)

Løft deg, øye,
til det høye,
opp mot sol og stjerners krans!
Verdens vrimmel,
hav og himmel
skapte Herren, alt er Hans.
Og Han hever
alt som lever
opp i kraft og stråleglans.

Da det skapte
svek og tapte
liv og salighet og fred,
fra sitt Rike
som vår like
steg Guds Frelse til oss ned,
stillet stormen,
knuste ormen,
led og seiret i vårt sted.

Og Han sender
sine venner
Helligånden sterk og sann,
den som sprenger
alt som stenger,
tenner kjærlighetens brann,
tolker Ordet,
dekker Bordet,
leder frem mot Løftets Land.

Skaperhånden,
Frelsen, Ånden,
Hellige Treenighet!

Sangen toner
i æoner
fra din kristne menighet:
Halleluja!
Halleluja!
Pris skje Gud i evighet!

(Mattias trekker seg ned til støpulen og dekker seg der mens menigheten kommer ut. De siste som kommer ut av kirken er Anne Bjørnsdatter og Bjørn Ivarsson, sammen med Arne. Bjørn holder en tung lerretspose, som sees tydelig en kort stund, men som han så skjuler under kappen.)

ARNE

Ja, Bjørn, så får vi i Guds navn tro at dette er det rette, da. Enda så vondt det er . . .

BJØRN

Vi skal vokte det vel, prest, vær ikke redd.

ARNE

Gud befalet, da — og gå i fred.

BJØRN

Hvor er Elin?

ANNE

Jeg så hun sto borte ved Maria-alteret.

ARNE

Den fordunklede men rene sjel — hun elsker Guds Mor . . med barnet.

ANNE

Barnet, ja. Akk. — *(Roper inn:)* Elin — kom nå!

ELINS stemme:

Jeg kommer. Bare gå . . .

BJØRN

Jaja . . .

(Anne og Bjørn går, Arne nikker til dem, står litt og ser etter dem, slår korstegnet, snur seg og vil gå inn i kirken igjen. Men Mattias er nå kommet frem bak støpulen og nærmer seg.)

3. scene

ARNE

(stanser, mistenksomt)

Hvem er du? — Hva vil du her?

MATTIAS

Kjenner du meg ikke igjen?

ARNE

(søker)

Synes nok det er noe kjent, men . . .

MATTIAS

Å nei — femten år forandrer vel sin mann. Særlig i denne tiden.

ARNE

Men det er jo . . . er det ikke . . . Mattias Nielsson . . .

MATTIAS

Akkurat. Det var det jeg tenkte òg — du ville ikke ha glemmt en gammel venn og studiekamerat.

ARNE

Nei . . . nei visst . . . det var bare så . . .

MATTIAS

Overraskende, kanskje?

ARNE

Ja, såmenn! — Mattias . . . du var da den siste jeg ventet å se — oppi dalen her!

MATTIAS

(ler)

Kan tenke meg det. — Sant å si ville det ikke falt meg inn å dra oppi utmarka her heller. Men så fikk jeg tilfeldigvis høre i Oslo at du hadde slått deg til her, og så mente jeg det kunne være hyggelig å hilse på.

ARNE

Ja, velkommen skal du være i alle fall, i Guds navn . . . Nei, tenk at det virkelig er deg! Ja, nå ser jeg det jo — enda du har forandret deg mye siden vi skiltes der syd. Var det i Paris? Eller Köln . . .?

MATTIAS

Jaja, livet sliter forskjellig på oss, noen mer, andre mindre.

ARNE

Det er vel så . . .

MATTIAS

Og du er visst den samme som dengang. *(Pause.)* Og du — du holder deg stadig til det gamle òg, du, ser det ut til.

ARNE

(ser granskende på ham, usikker)

Det gamle . . .

MATTIAS

Ja — og da holder en seg saktens bedre òg . . . når allting står stille rundt en. Som her! *(Med et blick utover:)* Noe så fredelig har jeg ikke sett på lenge. Hender det ingenting her?

ARNE

Å jo. Men det er vel ingenting mot der du kommer fra. Skjønt jeg vet jo ikke hvor du har vært — men hadde du vært her i landet, så hadde jeg vel hørt fra deg før. Du har vært lenge i utlandet, spør jeg?

MATTIAS

Lenger enn jeg tenkte da vi skiltes. *(Pause.)* Du ville hjem, du, med magistergraden din. Bli prest. Jaja. — Men verden begynte å stå i brann både her og der, og jeg ville se litt mer av den før jeg dro tilbake hit — til Ultima Thule. Så det ble mange år. Og det ene med det andre.

ARNE

(reservert)

Hm. Ja. Det er vel så . . .

MATTIAS

Og mye har forandret seg. Ikke bare jeg. Jeg har sett litt av hvert.

ARNE

Og du ble altså ikke prest — som du hadde tenkt?

MATTIAS

Nei, du. Jeg ble soldat isteden. Lanseknekt! En tid ihvertfall. Hva sier du til det?

ARNE

Soldat . . . ?

MATTIAS

Hva slags prest skulle jeg bli? — Du var så sikker du. Med alle dine kirkefedre og doctores theologiæ. Alt det som skjedde rundt oss — det var akkurat som det ikke

nådde inn til deg i studerkammerset ditt . . . ikke rammet deg og gjorde deg urolig og uviss. Det som hadde vært, det var fremdeles. Kirken var det den var, troen var det den var, og så var det ikke mer med det, liksom. For deg var det bare å gå videre i det sporet som var trukket opp for deg . . . av andre.

ARNE

Av andre? Hvilke andre? — Nei, du. Av Gud. Og i Gud er det ingen forandring og skiftende skygge, står det i Skriften.

MATTIAS

Kan være, det. Men *vi* — vi lever i en verden hvor det er nok av både forandring og skiftende skygge. Og vi kan ikke late som om vi ikke lever i den. Vi er en del av den.

ARNE

Ikke jeg! — «I verden, men ikke av verden,» står det også skrevet!

MATTIAS

Jaså, du! — Så det er vel derfor du har trukket deg tilbake opp i denne grenda her, *du* med alle dine gaver — for å få være i fred i en idyll du innbiller deg skal vare . . .?

ARNE

(*skarpt*)

Hva er det egentlig du vil? — Hva vil du *her*?

MATTIAS

Men kjære deg, da — ikke annet enn å hilse på en gammel kamerat! Det er jo ikke *så* mange jeg kjenner her omkring, etter alle disse årene i utlandet. Og da Hans Rev fortalte . . .

ARNE

Hans Rev? Har du truffet *ham*?

MATTIAS

Ja. Er det så rart? Han er jo i Oslo.

ARNE

I Oslo? — Men han er da i Danmark! Ble sendt dit i fengsel for to år siden, sammen med de andre biskopene — Mogens på Hamar og ... og ... Den kjetterske danskekongens fange!

MATTIAS

Men stakkars deg, er du *helt* utenfor folkeskikken — veien herfra til Oslo er da ikke *så* lang, tross alt!

ARNE

Jeg er der aldri mer. Aldri!

MATTIAS

Hans Rev kom tilbake fra Danmark for en måned siden. Men ikke som biskop, må du tro — nei da, som luthersk «superintendent», som det skal hete nå, fint skal det være.

ARNE

Det er ikke sant! — Du lyver ...

MATTIAS

Hvorfor skulle jeg lyve? — Det er ikke mer enn etpar dager siden jeg snakket med ham. Det var han som fortalte at du var prest her — hvordan skulle jeg ellers vite det?

ARNE

Dette kan ikke være mulig! Jeg *kan* ikke tro det! Hans

Rev ... biskopen av Oslo, han som ... han som sto ved Olav Engelbrektssons side, i kampen for Gud og Kirken ... *mot* denne ... denne som nå kaller seg konge ... Hans Rev ... (*lukker øynene, forpint*) — han var som en far for meg. Og så en *sviker* — *han!*

MATTIAS

Sviker? — Det blir en i denne tiden, enten en vil det eller ikke. Enten en vet det eller ikke. Sviker mot det ene, eller sviker mot det andre. En behøver ikke være falsk for det.

ARNE

Er det han som har sendt deg hit?

MATTIAS

Nei. Hvorfor skulle han det?

ARNE

Sviker blir en i alle fall, sier du. — Og *du* da?

MATTIAS

Jeg? (*Trekker på skuldrene.*)

ARNE

Da vi skiltes den gangen — etter å ha holdt sammen de studieårene i Köln og Paris — da svor vi på at vi ville holde fast på den ene sanne Kirke, Guds Ecclesia, og bekjempe det lutherske kjetteriet. Her står *jeg*, som du ser — men hvor står du?

MATTIAS

Her *står* du, ja — står bom stille, i denne bortgjemte bygda der alt annet også står stille. Jeg har sett annet og mer, jeg, i disse årene, enn de grisgrendte teigene her rundt Maridalsvannet, som du tror er hele verden. Det hender jo ingenting her!

4. scene

(Elin kommer ut fra kirken, bærer på et utskåret bilde av Jomfru Maria med barnet. Hun ser seg engstelig om og prøver å snike seg vekk.)

MATTIAS

Men — hva er det hun der har for seg?

ARNE

Hvem? *(Snur seg.)* Elin. Men ... *(roper:)* Elin! Vent! *(Elin stivner til, blir stående.)* Hva i all verden er det hun har funnet på nå. *(Fort bort til henne.)* Elin — kom hit! Hva er det du gjør!

ELIN

(skjelvende)

Jeg må ... redde ... barnet!

ARNE

Barnet? Du mener ... Jesusbarnet? Men kjære, hvorfor det da?

ELIN

De kommer — og tar!

ARNE

Tar? — Hvem snakker du om? Vil noen ta barnet?

MATTIAS

Er hun helt ...? *(Gjør en talende bevegelse.)*

ARNE

(vinker ham av)

Ikke du! — Hør nå, Elin! Det er ingen som vil hverken Jomfru Maria eller Jesusbarnet noe vondt, kan du skjønne. Hun hører til i kirken vår, og det vet alle, og alle er glade for at Guds Mor er der. Og du kan vel forstå at hun er i stand til å passe på barnet sitt selv.

ELIN

Men hun passer jo ikke på sølvet.

ARNE

(ille berørt)

Sølvet . . . Vi snakker ikke om — jeg mener: Jesusbarnet her har da ikke noe sølv på seg, du ser vel at han bare er en liten gutt som har det godt på fanget til mor sin, enda han er verdens frelser. Og hun passer på ham, kan du skjønne, det har hun alltid gjort, det vet du da. Kom, nå skal vi gå inn i kirken igjen med bildet, du og jeg, det er der det bor, vet du, på Maria-alteret, og du har jo nettopp lagt blomster der — skal de bare ligge der alene da, mener du?

ELIN

Men de kommer og tar — akkurat som sølvet . . .

MATTIAS

Hva er det hun mener med dette pratet om sølvet?

ARNE

Å, det er jo bare snakk. *(Mot ham, avledende:)* Men der kan du se — du sier at allting står stille oppi dalen her, og det gjør det vel saktens òg på mange vis — Gud være lovet for det, vil jeg si. Men det er ihvertfall såpass til gjennomtrekk her at folk får høre både det ene og det andre om åssen de farer åt rundt i landet. Kongens folk! — Og de er blitt *redde*, Mattias — og så går snakket, og så begynner de å fable. Som Elin her nå. Annet er det

ikke. Men sånn er det altså blitt — utryggheten brer seg overalt. Og hva Elin angår, så skjønner du jo selv at hun er ... litt ... ja ... Men hun er ikke sånn bestandig, det skal du ikke tro.

MATTIAS

Det raker jo ikke meg.

ELIN

De kom og drepte alle barna i Betlehem.

MATTIAS

Nei *nå!*

ARNE

Men Elin ... det var jo ... for tusen år siden og mer enn det.

ELIN

Jeg var der jo — jeg så det — de tar alle barna ...

ARNE

Så, så, nå *må* du roe deg ned, Elin — ellers blir jo allting bare vondt, det vet du ...

ELIN

Allting *er* bare vondt! Alltid!

ARNE

Elin, Elin — det vet du vel, at Jesusbarnet fikk han ikke drept, han, den onde kongen, Herodes.

ELIN

Nei, men de måtte ta ham vekk, gjemme ham langt borte, så den vonde kongen ikke skulle finne ham ...

ARNE

Men det er jo så lenge siden, Elin . . .

ELIN

Nei, det er nå. Nå, *nå!* Jeg ser det jo — ser at de kommer . . .

ARNE

(tar en beslutning)

Elin, nå skal du høre på meg! Det er jeg som er presten, det vet du, og det er jeg som bestemmer i kirken her. Ikke sant, du vet det?

ELIN

Jo . . .

ARNE

Og nå sier jeg deg: du kommer med meg, nå med en gang, og så går vi inn i kirken og setter Jomfru Maria og barnet på alteret igjen, der du vet at de hører til. Kom nå. Gi meg bildet!

ELIN

Ja men Bjørn . . . *han* fikk jo . . .

ARNE

(hardt)

Bjørn har ikke noe med dette. Ti stille nå!

ELIN

Han tok det med seg. Tror du ikke jeg så det? Hvorfor skal ikke jeg . . .

ARNE

Nå tier du stille, har jeg sagt! Så, gi meg det nå! *(Hun gir ham det.)* Jeg går inn med det. *(Stanser et øyeblikk, med et*

fort blick på Mattias.) Nei. Du skal bli med — du skal få bære det tilbake selv og sette det der du tok det, der det hører til, da blir de så glade for blomstene dine òg. Se her, ta det (*gir henne bildet tilbake*) — så går vi inn. Ikke sant, du vil det?

ELIN

(*tafatt*)

Jo ... (*Går inn i kirken sammen med Arne.*)

5. scene

(*Mattias ser et øyeblikk etter dem, gjør et kast med hodet. Så hvisler han et signal. Straks etter kommer knekten.*)

MATTIAS

(*vinker ham bort til seg. Lavt,*

Kom nærmere, fort nå! — Hør her. Vi kom akkurat i grevens tid — de fjernet kirkesølvvet etter gudstjenesten. Hold ørene stive nå!

KNEKTEN

Javel.

MATTIAS

Den som har fått det med seg, er en bonde som heter Bjørn, ett eller annet, jeg husker ikke — han bor på en gard som heter Nes, i den retningen der.

KNEKTEN

Skal jeg ...?

MATTIAS

Ikke snakk, vi har ikke tid. — Jeg så ham da de kom ut av kirken, kan være en tredve-femogtredve år, grågrønn

kappe og hatt, lyse støvler, går sammen med ei gammel kjerring.

KNEKTEN

Å ja, han — jeg så'n.

MATTIAS

Godt. De kan ikke ha kommet så langt. Du rir etter. Sølvvet har han i en pose, så jeg — holder den gjemt under kappen. Du er på'n som et skrall fra skire helvete, får fra'n posen — bare sånn, *river* . . . (*Knekten ler.*) Ja da, du kan godt slå, hvis du syns, men ikke *drep*. Om du kan unngå det ihvertfall, det blir for mye bråk av det.

KNEKTEN

Og så kommer jeg tilbake hit.

MATTIAS

Nei, for Satan! Så fort du har tak i sakene, så rir du rett til Oslo, til vaktkommandanten på Akershus — ja, du vet.

KNEKTEN

Men . . .

MATTIAS

Gjør som jeg sier! — Jeg vil ikke bli blandet opp i dette, om jeg på noe vis kan unngå det, det skal helst ikke bli kjent at det er jeg som . . . og det er ingen som har sett oss sammen her. Jeg blir her litt til, — har lyst til å se åssen presten tar det når han får greie på at sølvvet er vekk. Så rir jeg nedover igjen. Du venter på meg i vaktten. Forstått?

KNEKTEN

Forstått.

MATTIAS

Bra. Vi har ikke tid til mer. Kom deg avsted nå. Så!
(Knekten forsvinner bak kirken. Mattias driver frem og tilbake litt. Så kommer Arne ut av kirken sammen med Elin.)

6. scene

ARNE

Så, Elin — nå kan du trygt gå hjem. Ingen skal gjøre barnet noe, det lover jeg. Den Hellige Jomfru vil beskytte det — du må tro det, Elin, og prøve å være rolig.

ELIN

Ja ...

ARNE

Bjørn og Anne er sikkert ikke kommet så langt — hvis du skynder deg så kan du ta dem igjen. Og så blir du med dem hjem — ikke sant?

ELIN

Jo ... Men hvis de kommer ...

ARNE

Ingen kommer, Elin! Nå skal du høre på meg!

ELIN

Jeg så — hester ... istad ...

MATTIAS

(fort)

Arne, kan du ikke ...

ARNE

(vinker ham av)

Vent! — Elin, hvis du ikke gjør sånn som jeg sier nå, og går hjem, så . . .

ELIN

Jeg skal gå — jeg skal nok gå . . . (*Neier for presten, gir Mattias et sky sideblikk, går.*)

ARNE

(*ser etter henne*)

Hm. — Det uroer meg, dette.

MATTIAS

Hva er det med henne?

ARNE

Å, det er en sørgelig historie.

MATTIAS

Fra vettet, såvidt jeg skjønner?

ARNE

Tja . . . — Hun er søster til en av bøndene her omkring, Bjørn Ivarsson på Nes. Hun var gift på en gard oppi Ringsaker — de hadde en gutt på fire — fem år, tror jeg det var.

MATTIAS

Som døde, om jeg ikke gjetter feil.

ARNE

Jeg vet ikke mer enn det Bjørn har fortalt meg. Og mor hans, da, Anne Bjørnsdatter. Men det var altså sånn, at for etpar år siden kom herr Truid Ulfstand, danskekongens hærfører, med troppene sine nord fra Nidaros for å ta Hamar, og bisp Mogens, etter at erkebisp, Olav Engelbrektsson, hadde seilt til Holland.

MATTIAS

Ja, jeg har da hørt om det . . .

ARNE

Herr Truid hadde med seg nærmere tusen knekter, og endel av dem begynte å herje nedover dalen. Skulle vel varme seg opp til den kampen de ventet seg på Hamar, der Mogens hadde forskanset seg med mannskapet sitt i den murte bispegården.

MATTIAS

Å ja, jeg kjenner det derre.

ARNE

Etpar stykker kom ridende inn på garden til — ja, jeg minnes ikke hva han het, mannen til Elin — og krevde både brennevin og sølv. Bonden og karene hans satte seg til motverge, så knektene kom ingen vei — men før de red igjen, hugg de brått ned bonden. — Det er sånt som hender i dette landet nå, Mattias!

MATTIAS

(trekker på skuldrene)

Nåja — hvorfor skulle det være bedre her enn andre steder. *(Pause.)* Og Elin?

ARNE

Hun var ute på enga med guttungen, han likte så godt å plukke blomster. Men hun trev gutten og løp opp mot tunet da hun hørte bråk der. Akkurat da red disse knektene ut — og en av dem . . . tok gutten på lansespisen . . .

MATTIAS

Åhå!

ARNE

Hun søkk i uvett, som du vel kan tenke deg, og siden har hun vært litt sånn... ja... du så selv. Noen ganger bedre, noen ganger verre. Ofte frisk, så en ikke merker noe på henne. Andre ganger kommer angsten over henne, da blir hun helt vill, og *skriker*. De har vært nødt til å binde henne.

MATTIAS

Bror hennes, da. Var det Bjørn han het?

ARNE

Hun kom jo ned hit igjen, etter det som hendte. Til skyldfolket sitt. Kunne ikke bli der oppe lenger — *sånn*...

MATTIAS

Jeg har sett sånne besatte kvinnfolk der syd. Der tar de hardt på dem.

ARNE

Nei «besatt» — det har vel ikke noe med *det*. Men iblant kan hun bli urolig, liksom — sånn som nå. Og da hender det at hun — hva skal jeg si — at hun *ser* ting, og underlig nok slår det ofte til òg, så noen her omkring mener hun er «synsk», som de sier. Jeg vet ikke hva jeg skal tro om det. Det er helst bare snakk.

MATTIAS

Kanskje. Kanskje ikke. Det er mye en ikke vet.

ARNE

Det er det, ja. — (*Slår om.*) For eksempel er det mye jeg ikke vet om *deg*, Mattias Nielsson, enda så godt vi kjente hverandre en gang.

MATTIAS

(ler)

Å ja *da*, du!

ARNE

(beskt)

Du er blitt lutheraner, du òg, synes jeg at jeg merker.
Apostata — hva?

MATTIAS

Luther! Hva raker den tyske ølvommen av en bortløpen
munk meg! — Nei, du.

ARNE

Så. Og hvor står du, da? Hvor hører du til, om jeg får
være så fri å spørre?

MATTIAS

Det kan jeg alltid svare deg på — om du gidder å høre.

ARNE

Jeg spør jo!

MATTIAS

Får se hvor jeg skal begynne, da. — Altså, da vi skiltes
den gangen, for femten år siden, det var i Paris, da hadde
jeg fått en uro i meg. Jeg visste ikke hva den var. Men det
er sant som du sa istad, at den gangen hadde jeg troen
sånn som jeg alltid hadde hatt den. Og Kirken — det
var Kirken, og det falt meg ikke inn at det skulle være
noen annen eller bli noen annen, enda vi godt visste om
Luther og det han drev med i Wittenberg. Du husker
riksdagen i Worms, da han ble lyst fredløs av keiseren
og måtte flykte — det var det året vi var i Köln.

ARNE

Jeg husker det, ja. Vi jublet. Ikke minst du, Mattias, men jeg å minnes.

MATTIAS

Kan være, det. — Men samtidig hadde jeg for meg at dette ikke var slutten. De hammerslagene på kirkedøren noen år før — de varslet noe ingen ante rekkevidden av, ikke Luther selv heller, vil jeg tro. Men da han brente bannbullen tre år senere, var det visst, da begynte han vel ihvertfall selv å skjønne hva han hadde gitt seg ut på — enda ikke så mange andre skjønnte det, og ihvertfall ikke *vi* — vi var for grønne. Men det som skjedde i Worms, og særlig etterpå — det skulle fått oss til å begripe.

ARNE

Begripe hva da? — En kjetter er en kjetter, og Martin Luther er ikke den første, og den siste blir han vel ikke heller. Men Kirken har alltid overlevd sine kjettere, og skal vel fortsatt gjøre det, så sant Gud er i sin himmel og Den Hellige Ånd er i den kirke Jesus Kristus innstiftet på jord. I verden skal vi ha trengsel, står det i Skriften, det gjelder bare å holde ut. Og Gud lar seg ikke spotte.

MATTIAS

Ikke rettere enn jeg kan se, er det omtrent det eneste han gjør.

ARNE

Hva *mener* du?

MATTIAS

Hør her, Arne. Du gjorde deg ferdig med studiene i Paris så fort du kunne, og dro hjem. Ble prest . . .

ARNE

Og regnet med at du skulle komme etter temmelig fort.

MATTIAS

Men jeg dro ikke hjem — og det gjør hele forskjellen. Hva gjorde du, forresten — du har vel ikke vært oppi dalen her hele tiden?

ARNE

Nei. Jeg ble kannik ved domkirken i Oslo nokså snart, og der kom jeg til å stå biskopen svært nær, Hans Rev. *Han* — som nå er ... jeg fatter det ikke ...

MATTIAS

Det kommer du nok til når det lir litt på, det blir vel ikke så lenge til du får merke at han er din — «superintendent»! Så da får du gjøre opp me'n sjæl. Men det vi snakket om — *jeg* reiste altså ikke hjem.

ARNE

Hva gjorde du isteden?

MATTIAS

Det var denne uroen jeg hadde fått i meg. Så fikk jeg for meg at jeg ville se litt nærmere på det som gikk for seg i verden. Og ettersom det var i Tyskland spetakkelet hadde begynt, så dro jeg først tilbake dit. Og der lot Gud seg spotte både tidlig og sent, skal jeg si.

ARNE

Hvordan det?

MATTIAS

Strid, krangel, bondeoppstand og krig, virvar på alle kanter. Bikkjeslagsmål om Gud — og samtidig om penger og gods og makt ...

ARNE

Der kan du se —

MATTIAS

Du mener det skyldtes Luther og slenget hans? — Ja, det gjorde vel det òg. Men så tenkte jeg som så, at nå som hele Kirken ryster i grunnvollene, så må vel de katolske fyrstene, og særlig da keiseren og franskekongen, glemme gammel strid og slutte opp om paven og verge Kirken og grunnfeste den igjen. Og Rom, tenkte jeg, Rom er vel stedet der alle kreftene skal samles nå. Så dro jeg til Italia.

ARNE

Til Rom?

MATTIAS

Å ja da, til Rom, det skal være sikkert og visst. Men først kom jeg til Bologna, og der slapp jeg opp for penger — og så lot jeg meg hverve til keiserhæren som akkurat da var på marsj sydover mot Rom. For å støtte paven, trodde jeg først, mitt naut. Jeg fikk fort vite annet.

ARNE

Å ja, jeg har jo fått høre . . .

MATTIAS

Ta paven! Det var det vi skulle! Den katolske keiseren, som hadde forvist Luther og svoret på at han skulle verge Kirken og dens tro, han skulle klemme paven noe riktig ettertrykkelig, skjønner du det? Og hvorfor? Fordi keiseren og den andre store troens forsvarer, franskekongen, kranglet om herredømmet i Italia, som ingen av dem hadde noe med, og paven hadde vært dum nok til å holde en knapp på fransosen. Bare makt, makt, makt — ingenting annet! Kirken? Æh! — Har du hørt om plyndringen av Rom? «Il sacco di Roma»?

ARNE
(*forpint*)

Det har jeg vel.

MATTIAS
(*hermer*)

«Det har jeg vel.» — Ja — du har vel det. Men jeg, ser du, jeg *så* den. Ikke bare så den — jeg var *med*. De ukene med hæren hadde gjort meg rå nok til det. Og den rusen som griper en når en først er i gang . . . ! Og mens Hans Hellighet Klemens satt innesperret i Engelsborg og skalv for sitt dyrebare medicéer-liv, veltet den o så fromme katolske keiserens tropper ut over den hellige stad verre enn de villeste sarasenere — vi herjet og brente, voldtok og stjal, knuste og drepte, ingen og ingenting ble spart, blod overalt, Tiberen dørjende full av lik — *skjønner du hva jeg sier?* — Her oppe blir et kvinnfolk tussete bare fordi en soldat har drept ungen hennes — hvor mange unger tror du vi slo ihjel den uken vanviddet sto på? Hundre? Mange fler! Tusen? Mye mer! Ikke noe tall! Kjerringer og unger, gamle og unge, fint folk og pakk — for Gud gjør ikke forskjell på folk, står ikke det i Skriften? Hæ? Den Gud som ikke lar seg spotte? Hæ?

ARNE

Hold opp!

MATTIAS

Hjah. Kan jeg godt. — Men jeg lærte en lekse den gangen, og jeg har ikke glemt den.

ARNE

Hvilken lekse?

MATTIAS

Det kan være det samme.

ARNE

Nei. Det kan ikke det!

MATTIAS

Du får dine egne lekser å lære. Klar deg med dem!

7. scene

(Elin kommer løpende tilbake.)

ELIN

De kommer! De kommer!

ARNE

Neimen — Elin! Du *lovte* jo ...

ELIN

De kommer — og *tar!*

MATTIAS

Hun er jo helt ...

ELIN

Jeg så dem jo ... *så* ... hestene ...

ARNE

Elin — hvis du ikke nå ...

ELIN

Han på hesten — tok fra Bjørn ...

ARNE

Hva *er* det du snakker om, Elin — tok fra *Bjørn* ...?

ELIN

Ja — ja —!

ARNE

Han? — *Hvem?*

ELIN

(stirrer vilt på Mattias)

Han — han som du kom sammen med! *(Peker.)* Du!
Du!

MATTIAS

Jeg? — Jeg kom vel ikke sammen med noen! Hva er dette for noe tull!

ELIN

Jeg så dere jo — da dere kom — hestene ...

MATTIAS

Jenta er jo helt fra vettet, Arne. Kan du ikke ...

ARNE

(ser granskende på ham. Til Elin)

Elin — prøv å være rolig nå. Så! Helt rolig. — Og så si hva det var du så.

ELIN

Jeg ... jeg så to — som kom ridende ...

ARNE

Når?

ELIN

Før ... da jeg var ... *(håndbevegelse)* ... der. Blomstene ...

ARNE

To?

ELIN

Ja — to — *han* — og så ... så ... han som ...

MATTIAS

Du hører jo selv at hun er ...

ARNE

Mattias! *Kom* du alene?

MATTIAS

Jeg sier jo det! Jøss!

ARNE

(ser rådvill fra den ene til den andre)

Men dette er jo ...

(Anne Bjørnsdatter kommer, andpusten.)

ANNE

Elin — er Elin her —

ARNE

Anne — hva har hendt?

ANNE

Å, der er du. Gudskjelov — jeg var redd ...

ARNE

Nei, nå *vil* jeg vite! Anne! Hva er det?

ANNE

Ja — ja, vi gikk altså der — Bjørn og jeg og noen til — og noen flere gikk lenger framme ... og så kom det en ridende i vill fart og bråholdt like ved siden av Bjørn ... åh, pusten min ...

ARNE

Ja — hva så — hva så — ?

ANNE

Vent! — Jo, så prøvde han å rive fra Bjørn — det du vet ... Men ... men så fikk han ikke tak, og så ... så var det en av de andre som tviholdt hesten, og så ...

ARNE

Bjørn da?

ANNE

Hestekaren slo til'n, men traff bare såvidt for hesten var så urolig. Og så ... så grep Bjørn fatt i'n, og så ... og de andre også, og rev'n ned av hesten.

ARNE

Og så?

ANNE

De kommer hit med'n.

MATTIAS

(innett)

Satan!

ELIN

(peker)

De var sammen ...

ARNE

(langsomt, kaldt)

Jeg begynner å skjønne.

ANNE

Jeg så du kom etter, Elin — og løp igjen — jeg ble så redd ...

ELIN

Vil de ... ta barnet også? Ikke barnet — *ikke barnet* ...

ARNE

Anne, få Elin med deg inn i kirken så lenge, til Mariaalteret. Prøv å roe henne ned.

ANNE

Kom, Elin — bli med inn ... (*Tar Elin om skulderen, de går inn i kirken.*)

8. scene

(*Arne og Mattias står i taushet en stund og stirrer på hverandre.*)

ARNE

Jaså. Så det var *det!* — Forræder!

MATTIAS

Pæh! — Forræder? Mot hvem? Mot hva?

ARNE

Mot ... ja, mot meg, da, for å ta dét først. Kommer her og ... *venn*, du, liksom!

MATTIAS

Ikke vas! Hva slags venner er vi? Vi har ikke sett hverandre på femten år — og verden er blitt snudd opp ned imens. La oss si at vi var «venner» en gang. Nå kjenner vi ikke hverandre. Hva slags «forræder» skulle jeg kunne bli mot deg?

ARNE

Så mot Kirken da!

MATTIAS

Kirken? Hva er det for noe? Hva har jeg med den å gjøre? (*Pause.*) Hva tror du jeg har sett i disse årene? Hva tror du jeg har fått vite? I Frankrike, i Tyskland, i Italia, i England, i Sverige? *Kirken!* — Forræder mot *den*? Den har da forrådt seg sjæl så grundig som det går an — det stinker av råttenskapen over hele Europa. Ellers takk!

ARNE

Kirken — er ikke alt det der.

MATTIAS

Å jo da. Det er den.

ARNE

Nå, ja — men den er noe mer også, og det er det som *er* Kirken.

MATTIAS

Hva da?

ARNE

Jesus Kristus.

MATTIAS

(*med en uvillig bevegelse*)

Æh! Kom ikke med . . .

ARNE

Men han ble jo også forrådt.

MATTIAS

Av sine egne, ja! Ikke av de andre. De bare slo ham ærlig og redelig ihjel, som en skal gjøre med sine fiender og sånne som står i veien for en.

ARNE

(stirrer på ham, rystet, slår hendene for ansiktet)
Å Gud, å Gud! *(Pause. Tar ned hendene, stirrer på Mattias.)* Tror du ikke på noe? Ikke på noe?

MATTIAS

Jo. *(Pause.)* På makt. — *Makt!* — Det er det jeg ser omkring meg, under alle faktene og frasene. Det er det jeg ser er *virkeligheten!* Makt — eller avmakt. Det er det eneste som betyr noe — som *er* noe. Alt annet er bare skinn og blår, bare snakk og pynt. Enten er du ovenpå — eller så er du under. Så enkelt.

ARNE

(ser inn i noe han ikke fatter)
Makt? — Hva vil du med *makt?*

MATTIAS

Ha den. Så lenge det går. Ikke noe annet.

ARNE

Ha den? Hvorfor det?

MATTIAS

Fordi det er *meg*. Fordi det er det jeg *vil*.

ARNE

Og når — om — du ikke har den lenger? Hva da?

MATTIAS

Da er min tid ute. Ferdig med det. Ned i jorden med åtselet. Slutt! *(Pause.)*

ARNE

Og for å demonstrere denne praktfulle filosofien kommer du altså opp her og vil stjele noen sølvsaker fra en fattig bygdekirke.

MATTIAS

Jeg er ikke her for å demonstrere noe som helst. Jeg ville jo spare deg for å få vite at jeg hadde noe med det. Det gikk altså ikke. Like bra, kanskje. Så får vi snakket ut.

ARNE

Er det mer å si?

MATTIAS

Kanskje ikke. Skjønt — litt. Så la oss bli ferdige med det. Dette sølvet — det er det jo ikke jeg som skal ha, hva skal jeg med det. Men kongen trenger det.

ARNE

Kongen! — Og *ham* tjener du?

MATTIAS

Ja. For han har makten — *her*. Og utøver den gjennom høvedsmannen på Akershus, herr Erik Gyldenstjerne — i hvis tjeneste jeg står, og på hvis oppdrag jeg er *her*. *Altså*: akkurat nå er det jeg som har kongemakten — *her*, i Maridalen. Og jeg får det som jeg vil.

ARNE

Det ser ikke sånn ut, likevel. Ikke helt.

MATTIAS

Jo, da. Bare vent, de er her straks. Og imens skal jeg profetere litt for deg. En tid framover — kanskje etpar hundre år — kommer kampen om makten til å foregå med Gud i våpenskjoldet. Hundretusener av mennesker kommer til å slå hverandre ihjel og påstå at det skjer til Guds ære. Og når så det maskespillet blir utslitt, så kommer det et nytt, og et nytt, for det er ingenting som tar slik tid som sannheten. Men en dag, om lenge, blir menneskene lei av å lyve og våger å se sannheten i øy-

nene: Det er bare en ting som teller, og som er renslig fritt for vas — MAKTT.

ARNE

Du har lært mye i utlandet, du.

MATTIAS

Å ja. Mer enn du gjorde. Jeg lærte hva som *er* denne tiden — selve *kimen* i det som skjer. — Luther? Bæh, hverken Luther eller noen av hans sort, de bare roter i det gamle enda de tror de skaper noe nytt. Nei. Det nye, det er det én som har skapt. En italiener jeg hørte om i Firenze, han var død for noen år siden da. Jeg leste også en bok han har skrevet — der står det alt sammen. Ennå er det bare noen få som vet om ham, og ingen oppi gråsteinsrøysa her. Men det kommer. Verden vil lære ham å kjenne. For han er fremtiden.

ARNE

Og hva heter han?

MATTIAS

Macchiavelli. Niccolò Macchiavelli! — Nå, der er de.

9. scene

(Bjørn og bøndene kommer med knekten, som de har satt bak frem på hesten med hendene bundet på ryggen.)

BJØRN

Her, prest — her har vi røver'n. — Mor min har vel fortalt hva som hendte. Vi satte'n opp igjen baklengs, til spott og spe.

1. BONDE

Å skal vi gjøre me'n — tjueradden?

2. BONDE

Vi slår'n vel ihjæl — bedre fortjener'n ikke.

ARNE

Ta til vettet nå — for Guds skyld!

2. BONDE

Å ja, det var nå ikke så ille ment.

1. BONDE

Klarer seg om vi skjærer øra ta'n.

(Bøndene humrer og ler.)

BJØRN

Men det er ting jeg ikke skjønner. Åssen hadde han fått greie på dette med . . . ja, nå vet jo alle det, så jeg kan vel si det . . . det var da ikke andre enn du og jeg og mor min som visste om sølvet?

ARNE

Jo. En til.

MATTIAS

Løs karen og la ham komme ned!

(Stillhet. Alle snur seg mot ham.)

BJØRN

(langsomt)

Å er det for en kropp?

MATTIAS

Få ham ned, sier jeg!

BJØRN

Jeg tenker det er vi som bestemmer det.

MATTIAS

Nåja, så får jeg selv . . . (*Går mot hesten.*)

BJØRN

(*med trygg tyngde*)

Du holder deg unna her. — Karer! (*De andre går tettere innpå.*)

MATTIAS

(*til Arne*)

Få dem til fornuft!

ARNE

Kanskje du begynner å skjønne hva du har stelt til.

BJØRN

(*til Arne*)

Jamen, kan du ikke si hvem han derre er?

ARNE

En av kongens menn.

BJØRN

Kongens . . .

ARNE

Holder til på Akershus. (*Til Mattias:*) Er det ikke så? (*Til de andre:*) Sendt hit av selveste høvedsmannen, etter hva han sier, — høvedsmannen herr Erik Gyldenstjerne — et lys i mørket, etter navnet å dømme. Han lyser med sin *makt* — ikke sant, Mattias Nielsson?

MATTIAS

(*irritert*)

Å hold opp! — (*Til de andre:*) Så. Nå vet dere det dere trenger å vite. Av med det tauet nå! (*De rører seg ikke.*) Nå, hva blir det til?

BJØRN

Var det ikke du som ville gjøre det sjøl? Værsågod! (*Vinker de andre litt unna, så Mattias kan komme til, men de står ganske tett rundt ham.*)

MATTIAS

(*bort til knekten*)

Hvor har du kniven din?

KNEKTEN

De tok den.

MATTIAS

Nåh. Ja da . . . (*Trekker fort frem en dolk og vil kutte over tauet, men før han kommer så langt slår Bjørn til armen hans så dolken glipper og faller på bakken, en snapper den fort opp.*) Gi meg den!

BJØRN

Jeg tenker vi låner'n litt.

MATTIAS

Gi meg den, sier jeg!

BJØRN

Det går alltid an å få det opp med finga.

(*De ler. Mattias ser rasende på dem, går innbitt løs på tauet og får omsider løsnet det, slenger det vekk.*)

MATTIAS

Så. Nå får du komme deg ned. (*Hjelper ham av hesten, knekten temmelig støl og elendig.*) Det gikk dårlig, dette.

KNEKTEN

Jeg gjorde det jeg kunne.

MATTIAS

Det er ikke alltid godt nok. Men det fins vel andre måter. *(Til Arne:)* Vil *du* snakke dem til rette — du som er prest her?

ARNE

Jeg? — Hnei . . . dette får du klare selv. *Jeg* er ikke i kongens tjeneste.

MATTIAS

Det kommer du snart nok til å oppdage at du er.

ARNE

Jaså.

MATTIAS

Men som du vil. *(Til Bjørn og bøndene:)* Som presten sa, så er jeg her i kongens ærend, og nå ber jeg dere høre etter hva jeg har å si. Kong Kristian den tredje er den lovlige valgte kongen her i dette landet, det er altså han som har makten, og det med rette, for det står i Skriften at øvrigheten er av Gud. *(Mumling blant bøndene.)* Og nå er det så at kongen har innført en ny ordning både i Danmark og her i landet, akkurat som Gustav Vasa har gjort det i Sverige og kong Henrik i England og mange fyrster i de tyske land, så dere ser det er ikke noe som gjelds bare her hos oss. Og det er det, at kongen også er den øverste i Kirken, og ikke paven eller erkebispene eller bispene — for det heter også, på latin: «Cujus regio, ejus religio», og det betyr på vårt språk at sånn som kongen tror på Gud, sånn skal også folket gjøre det.

ARNE

(opprørt)

Det står ihverfall ikke i Skriften!

MATTIAS

(bjeffer mot ham)

Jeg kan latin like godt som du! *(Til bøndene igjen:)* Og ettersom kongen er overhodet for Kirken her til lands nå, så er også alt Kirkens gods hans, og han har rett til å gjøre med det som han vil. Kirkens sølv også. Og det trenger han nå, for å føre krig og verge landet her.

ARNE

Verge landet her ... som han har gjort til dansk provins!!

MATTIAS

Jeg snakker ikke til deg. — Og sølvet kom jeg da hit i lovlig ærend for å hente, på bud av kongen selv gjennom høvedsmannen hans på Akershus.

BJØRN

En som kommer i lovlig ærend, farer vel ikke fram sånn! Han der kom jo på oss som en tjuv og ransmann. — Du farer med svik, du!

MATTIAS

Nei. Jeg svarer svik med svik, det er noe annet. For det sølvet hørte til på alteret, i kirken der, og jeg kom for å hente det derfra som den rette eieren, kongen, har pålagt meg. Men da var det stjålet.

ARNE

Stjålet! — Du setter jo allting opp ned!

MATTIAS

Jaså? Hvor var det da? På alteret? Nei. I sakristiet? Nei. Det var i en pose gjemt under kappen til en bonde som lusket avsted med det. Jeg kjenner navnet også — bonden Bjørn ... Ivarsson, var det ikke det? ... til Nes, som

nå kan vente å bli klaget for tjueri av kongens gods, og det blir hjul og steile etter loven, kan jeg hilse deg og si.

ARNE

Mattias Nielssønn, er du gått fra vettet?!

MATTIAS

Og bonden Bjørn Ivarsson var ikke alene om å plyndre kirken. Jeg var selv vitne til at han sto i ledtog med presten, som overga kongens sølv til ham, der i kirkedøren. Kan dere nekte? (*De tier.*) Presten Arne Gudmundsson blir derfor å akte medskyldig i kirkeranet og kan vente seg en tilsvarende anklage og dom.

ARNE

(*rystet*)

Du ... du ... dette kan du da ikke ...

MATTIAS

Kan jeg ikke? Det vil vise seg. — Hør nå her, bønder. Når knekten min kom over dere borti veien, så var det for å ta igjen røvet gods. Og når vi gjorde det på den måten, så var det såvisst ikke av svik, men tvert imot av ren vennlighet.

ARNE

(*måper*)

Vennlighet! — Nei, nå går det over alle ...

MATTIAS

Vennlighet, ja — og helst mot presten deres, som jeg kjente i gamle dager. Og hadde knekten fått fatt i sølvet, så ville jeg latt det bli med det og ikke behøvd å anklage noen for det stygge brotsverket som var gjort her. Men ettersom det altså ikke gikk, så er det ingen annen måte enn å la retten gå sin gang, og den blir ikke nådig, så mye kan jeg spå.

BJØRN

Dette her kan ikke være rett — etter gammel lov.

MATTIAS

Det er ikke noe som heter gammel lov. Det er nye lover nå, få det inn i skallen! Skjønt det skulle presten deres ha gjort klart for dere for lenge siden. Men når han altså ikke har gjort det, så skal jeg være rimelig og gå med på et forlik: Kom frivillig med sølvet, nå med det samme, så skal jeg gjøre det jeg kan for at straffen ikke skal bli så hard som den kunne og skulle blitt. (*Stillhet.*) Nå?

ARNE

(*skaket*)

En avgrunn! — Dette ... er altså den nye formen for kristendom! Gud hjelpe oss alle!

MATTIAS

At brott blir dømt og straffet er ikke noe nytt, vet jeg. — Skjønt *noe* er nytt, sant nok. Og det er at nå har kongen rett til å straffe bisper og prester òg, når de forgår seg mot lands lov — det hadde han ikke før. Da satt de til doms over seg sjæl, og alle vet vel åssen det går når bukken blir satt til å passe havresekken. — Og nå sier jeg for siste gang: Kommer dere med sølvet?!

BJØRN

Jeg er ikke lært, så det du sier skjønner jeg ikke så mye av. Men ætten min er gammel, og jeg vet noe om åssen det var før, langt bakover. Og jeg kan si såpass, at aldri har det hendt før at kongene ikke har vist vørnad for kjerka og det som er i den. Og sjøl om vi bønder støtt har vært nødt til å bære tunge bærer — skatt og pliktarbeid og mye annet — så har vi ennå aldri opplevd at kongene har vågd å rane kjerkene våre sånn som det skjer nå. Og ikke vil vi finne oss i det, for det kan aldri være rett.

MATTIAS

Jeg akter ikke å stå her og resonnere med bønder! (*Til Arne:*) Men du — du skulle ha vett nok til å vite at det som skjer her i landet og i andre land nå, det nytter det ikke å stå imot.

ARNE

Jo da. Kjetteriet nytter det å stå imot.

MATTIAS

Kjetteriet? Hva mener du?

ARNE

Jeg mener Luther! Selv om kongen følger ham.

MATTIAS

(*rasende*)

Men hvem er det som snakker om *Luther?*! Skjønner du ingen ting? — Hva har han med dette å gjøre?

ARNE

Det er jo Luther-læren kongen vil innføre!

MATTIAS

Ikke *vil* innføre. *Har* innført, selv om dere oppi her ikke har skjont det ennå. Det er bare det at *den* ikke har noe med dette å gjøre?

ARNE

Det var merkelig.

MATTIAS

Ikke så merkelig. — Hva hadde det med det du kaller «Lutherlæren» å gjøre at kongen i England fikk drept erkebiskop Thomas Becket for tre-fire hundre år siden,

i Canterbury, til og med foran alteret? Eller at han, kongen der nå, Henrik 8., har kakket hue av både kansleren, Thomas More, og kardinalen sin, Wolsey, fordi de satte Kirken opp mot ham — og *han* er da ihvertfall ingen lutheraner. Hva har det med Luther-læren å gjøre at keiser og pave har slåss på livet løs i fem hundre år — den kampen jeg selv så slutten på i Rom for tolv år siden? Hva hadde det med Luther-læren å gjøre at kong Sverre her i landet for fire hundre år siden sto opp mot bispene med en stor tale og ble lyst i bann? — Nei du, alt dette har med en eneste ting å gjøre: Hvem skal ha *makten* i et land? De har prøvd å dele den, men den *kan* ikke deles — og nå er den tiden endelig kommet da fyrstene har makt nok til å sette Kirken og paven og hele kleresiet på den plassen der de hører hjemme: *i Kirken*, men ikke utenfor! Og der kan de sitte og krangle om «transsubstansiasjonen» og hva de ellers spikker fliser om, og som ikke raker andre enn dem selv. — Og nå: Ikke et ord mer! Hit med knivene våre — og hit med sølvet! (*Ingen rører seg. Han tramper i bakken.*) Fort!!

(Under denne scenen har Anne og Elin vært inne i kirken, ved Maria-alteret. Anne har fått Elin rolig, og de har bedt sammen i stillhet foran bildet. Men etter hvert er Elin blitt uroligere igjen, Anne har tydelig besvær med å holde henne der, hun blir mer og mer voldsom)

ELIN

(skriker plutselig til)

Nei ... nei ...

ANNE

Elin — Elin — vær stille!

ELIN

Blod ... blod ... de vil ...

Fra venstre: Rolf Arly Lund, Wilfred Breistrand, Andreas Kolstad, Grethe Randsborg og Marianne Krogh

ANNE

Hysj! Hører du! ...

ELIN

(river seg løs og stormer ut)

Spydet ... spydet ...

BJØRN

(fort bort til henne, tar om henne, mens Anne også løper til)

Elin ... så, så — det er ingen som ...

ELIN

(skriker)

De svarte hestene ... *(griper seg om hodet)* ...æ-æ-æhhh!!

BJØRN

(tviholder henne, til Arne)

Prest — kan ikke du ...

ARNE

(fort bort til henne, slår korstegnet)

In nomine Patris, Filii et Spiritui Sancti ...

ELIN

(stirrer vettskremt på Mattias)

Han ... han ...

MATTIAS

Jaså — hun der nå igjen!

ELIN

Det var du som ... det var du som ...

MATTIAS

(skjærer igjennom)

Stille! *(Alle stirrer på ham.)* Det som går for seg oppi

bygda her, er verre enn jeg trodde. Ikke bare går prest og bønder sammen om å gjøre simpelt brotsverk, som tjveri – ikke bare blir her prekt og gjort opprør mot konge og lands lov – her går også hekseri i svang!

BJØRN

Hekseri?!

ARNE

Gud – er det ingen ende . . .

MATTIAS

Det blir stort nytt for høvedsmannen på Akershus, herr Erik Gyldenstjerne. Og han liker å høre nytt! Han får sånn arbeidslyst av det, sier han.

ARNE

Mener du for alvor å anklage . . .

MATTIAS

Ikke anklage. Vitne. Bare si hva jeg har sett og hørt – og knekten min her òg forresten. Resten klarer herr Erik Gyldenstjerne, og han er ikke nettopp kjent for å ta løst på sånt.

ANNE

(til Arne)

Hva er det han snakker om?

ARNE

Han sier . . . at . . . *(klarer ikke)*

MATTIAS

Jeg sier at oppi denne bortgjemte og bortglemte dalen her, som ser så mild og fredelig ut, her skjer det ting som kan – jeg gjentar: *kan* – rammes av lovens strengeste

straff. De skyldige her, presten Arne Gudmundsson og bonden Bjørn Ivarsson, *kan* dømmes til steile og hjul for opprør mot kongen og forsøk på å tilegne seg kongelig gods, *item* at de forsvarer og beskytter en heks og trollkvinne ved navn Elin, som har omgang med djevelen og derfor skal brennes, ifølge lands lov og Mose påbud: «En trollkvinne skal I ikke la leve.»

ANNE

Brennes? — Elin? Datter min? Men ... men ... *Brennes?!* Er han ... de kan da ikke ...

ARNE

Mattias! Er du *fra* deg?! Dette er ... (*skriker*) Gud!! Hvor er du? *Nåde!*

MATTIAS

(*ler*)

Det var dét Martin Luther ville ha også: *en nådig Gud!* Så du er i godt selskap. — Ja, be om en nådig Gud, du, så skal du se hvor langt du kommer! Men *jeg* — jeg skal være nådig. På visse betingelser. Dere gir meg sølvet *nå* — (*skriker*) — *NÅ!!!* på flekken! Og jeg skal *tenke over* om jeg skal lå nåde gå for rett. (*Skriker:*) *Altså?!*

BJØRN

(*tar dolken fra ham som snappet den opp*)
Få jeg'n! — Og hold dem fast, begge to!

(*Bøndene griper Mattias og knekten og bender armene deres bak på ryggen.*)

BJØRN

(*til Arne*)

Her. Ta sølvet. (*Rekker ham posen.*)

ARNE

(tar den mekanisk)

Bjørn — for Guds skyld . . . !

BJØRN

(vifter ham av)

Nå er det meg! *(Går mot Mattias.) Du!* — Jeg trodde ikke jeg skulle få se den lede Satan rett i fleisen, men nå ser jeg'n. Og nå . . . *(løfter dolken.)*

ANNE

Bjørn! Bjørn!

ARNE

(styrter frem, henger seg på armen til Bjørn)

Gjør ikke allting verre enn det er! Ta til vettet! Hører du!

ELIN

(skriker)

Se der! — Han kommer! *(Peker.)* De — kommer — hestene . . .

(Bildet fryses: alle stirrer i den retningen hun peker. To ryttere i skogkanten kommer raskt nærmere.)

10. scene

(Hans Rev rir opp til kirken, blir sittende i sadlen et øyeblikk og se på flokken. Dødsstille. Bjørn lar armen med dolken synke, Arne slipper ham og stirrer på Hans Rev, som nå stiger av hesten, overlater den til knekten sin, og går bort til dem.)

HANS REV

Godt at jeg kom, skjønner jeg.

ARNE

Hans Rev!

HANS REV

Goddag, Arne prest. Det er noen år siden sist. (*Arne gjør en avmålt hilsen, svarer ikke.*) Hva foregår her?

MATTIAS

De ser vel det! Men nå får jeg altså et pålitelig vitne på at prest og bønder i Maridalen går på kongens mann for å ta livet av ham. — Det var mer enn jeg trodde: at jeg skulle få superintendent Hans Rev å takke for livet.

HANS REV

(*til bøndene*)

Slipp dem! (*Til Bjørn:*) Og gi meg den dolken.

(*Bøndene slipper dem. Bjørn ser usikker på Hans Rev, deretter på Arne, Arne nikker, Bjørn rekker Hans Rev dolken.*)

MATTIAS

Den er min.

HANS REV

Så? Du hadde trukket den først?

MATTIAS

For å skjære over et tau de hadde bundet knekten min med. Trakk den altså i et høyst fredelig ærend.

HANS REV

Forstår seg. (*Gir ham dolken.*) Annet ville jo vært dumt. (*Pause. Til Arne:*) Du undrer deg vel over at jeg kommer her sånn plutselig?

ARNE

(*avmålt*)

Det ... har jo ikke jeg noe med ...

HANS REV

Det kan det vel vise seg at du har.

ARNE

(trekker på skuldrene. Pause. Derpå)

Men De hindret en stor ulykke. Jeg får takke for det.

HANS REV

(til Mattias)

Jeg hørte gjennom herr Erik Gyldenstjerne at du skulle hit opp, Mattias Nielsson. Jeg fikk vite hvorfor også.

MATTIAS

Da kan De bekrefte at jeg kom hit i lovlig ærend.

HANS REV

Fullkomment lovlig.

MATTIAS

(til Arne, triumferende)

Kan du se?

ARNE

(beskt)

Jeg kan se, ja. Både det ene og det andre.

HANS REV

Det sto om livet her da jeg kom, skjønte jeg. Kan jeg få en forklaring?

MATTIAS

Nåvel. Jeg kom altså hit opp for å hente — fullt lovlig, som De selv bekrefter — det kirkesølvvet som tilhører kongen.

ARNE

(tar seg til hodet)

Kirkesølvvet — og så «tilhører kongen»!!! Dette er jo helt ... (*Inntrengende:*) Biskop Hans Rev ...

HANS REV

(*tørt*)

Superintendent.

ARNE

(*forvirret*)

Nå — ja — altså — men ... Skal det være i et kristent land at kongen forgriper seg på Kirkens viede kar ... jeg skjønner ingen ting!

HANS REV

«Forgriper» seg ikke. «Inndrar» — ifølge det som nå engang er blitt rikets lov.

ARNE

Og det skal Kirken finne seg i?

HANS REV

Kirken har ikke noe valg. Det har den ikke hatt de siste førti år her til lands, og det vet du når du tenker deg om. Alt kong Hans la seg opp i Kirkens frie rett til å tilsette erkebisp og bisper. Verre ble det under Kristian Tyrann, som begynte å inndra kirkegods stikk i strid med håndfestning og løfter. Og det fortsatte under Fredrik — alt bare fløt, ingen orden og myndighet noen steder. Og så ... jah, erkebiskop Olav Engelbrektsson, formann i det norske riksrådet som nå ikke finnes til lenger — du vet selv.

ARNE

Ja takk. Flyktet til Holland! En svartere dag har jeg aldri levd! Og de andre bispene — åh! (*Sterkt mot Hans Rev:*) Hans Rev — at De kunne! At De kan!

HANS REV

Jeg kunne og kan ikke *annet!* — Men ti stille nå, vi snakkes siden. Nå vil jeg først vite hva som skjedde *her*.
Altså?

MATTIAS

Jeg og knekten min kom i de fredeligste hensikter: hente sølvet, som pålagt, ri igjen, ikke mer. Men så viste det seg at sølvet var stjålet.

HANS REV

Stjålet?

MATTIAS

Rett for nesen på oss.

HANS REV

Av hvem?

MATTIAS

Av bonden der. Bjørn ettellerannet, jeg husker ikke — Ivarsson er det visst.

BJØRN

Aldri har noen før vågd å tjuv-skyldte meg! — Jeg sa til presten . . .

HANS REV
(*til Arne*)

Nå?

ARNE

Dette er galskap! Jeg orker ikke mer! Jeg kjenner meg ikke igjen i verden lenger — vedkjenner meg den ikke!

HANS REV

Var du med på dette?

MATTIAS

Jeg så selv at han etter gudstjenesten overga sølvet til bonden — i en pose. Det er den posen han står og holder der.

HANS REV

(til Arne)

Er dette sant?

ARNE

(tret)

Det er sant.

HANS REV

Gi meg den.

ARNE

Dette sølvet har bøndene her i bygda selv gitt til kirken, — ja, ætten til bonden Bjørn Ivarsson, og mor hans, Anne Bjørnsdatter der. Av kjærlighet til Gud, og til Kristus og Kirken. Lite tenkte de at det skulle smeltes om til mynt for en kjettersk konge.

HANS REV

Det er mye som går anderledes enn vi tenker. — Gi meg den!

(Arne og Bjørn ser fort på hverandre, så rekker Arne posen til Hans Rev.)

HANS REV

Takk. *(Rekker posen videre til Mattias.)* Se her. — Gi keiseren hva keiserens er.

ARNE

(bitende)

Gi kongen hva Guds er! Skriften må nok skrives om nå, ser jeg — som så mye annet.

MATTIAS

(stikker posen til seg)

Så! — Hadde jeg fått det med samme, så hadde alt vært greit og jeg hadde vært ferdig her. Men nå er jeg ikke det. Og jeg må takke herr superintendenten for at han kom, og så det han så, slik at jeg ikke blir beskyldt for løst snakk når jeg overfor herr Erik Gyldenstjerne anklager bonden her, og presten Arne Gudmundsson, først for tyveri av kongens gods og så for forsøk på å drepe meg.

ARNE

Dette er ikke sant!

HANS REV

Er det ikke sant? Jeg så det jo selv.

ARNE

Da så De vel også at jeg gjorde alt for å hindre ulykken. Og De vet ikke hvorfor Bjørn Ivarsson gikk på ham. Det hadde ikke noe med sølvet å gjøre.

HANS REV

Jaså? Hva med da?

MATTIAS

La meg få . . . Da jeg så at bonden stakk av med tyvegods . . .

ARNE

Nei, nå kan det være nok!

HANS REV

Stille! — Hva så?

MATTIAS

Så sendte jeg knekten der for å ta det fra ham. Men bøndene fór på ham og mishandlet ham. Bandt ham og satte ham skjendig bak fram på hesten og kom trekende hit med ham — i et slags triumftog.

HANS REV
(*til Arne*)

Er dette sant da?

ARNE
(*oppgitt*)

Hh ... Nåvel da. Ja. Men ...

HANS REV
(*til Mattias*)

Og så?

MATTIAS

På den korte tiden jeg hadde vært her, hadde jeg skjønnet at det foregår litt av hvert her i bygda. Ikke bare holder bøndene, anført av presten, fast på papisteri og overtro, ikke bare forgriper de seg på kongens gods, ikke bare går de på kongens mann med trusler og drap — her går også hekseri i svang!

HANS REV

Så? Hekseri?

ARNE

Han er gal!

MATTIAS

Jeg har både sett og hørt. Og det var da de skjønte at jeg hadde *det*, at de gikk på meg for å ...

HANS REV

Forklar deg nærmere. Hva er det for hekseri du snakker om?

MATTIAS

(peker på Elin)

Hun der — hun har omgang med djevelen! *(Stor uro.)*
Jeg vet hva jeg snakker om — jeg har sett sånt i utlandet.
Og der blir de brent. — *Brent!* Se på henne!

(Elin stirrer på ham, blir urolig og voldsom, Anne prøver å holde henne fast, men Elin setter i et skrik og faller om. Alle unntagen Mattias står lamslått.)

MATTIAS

Se! Trengs det mer bevis?

BJØRN

(helt utav seg)

Du ... du ...! *(Vil gå på Mattias igjen.)*

ARNE

(holder ham fast)

Bjørn! Vær rolig! Ikke ødelegg alt!

HANS REV

Arne! Hva er dette?

ARNE

Han skremmer jo livet av henne — med vilje. Ser De ikke det?

HANS REV

(går bort til Elin)

Hvem er hun?

ANNE

(har satt seg til med Elins hode i fanget)

Hun er datter min. Og aldri har hun hatt noe med djevelen å gjøre. Gudsbånet mitt. Men djevleskapen har hun møtt! Før — og nå!

ARNE

Barnet hennes ble drept for øynene på henne, mannen hennes hugget ned — av herr Truid Ulfstands lanseknekter. Det skulle vel være nok. Men nei da, ikke for . . . *(snur seg mot Mattias)* . . . *kongsmannen* der. Noen renere Guds sjel enn Elin finnes ikke, det kan jeg svare for som prest — men *han*, han har ihvertfall vist meg at verden ligger i det onde, om jeg ikke visste det før. Han fant på dette med hekseriet for å true til seg sølvet — mente han skulle skremme oss med å få henne brent. Og nå — nå turer han fram med det bare for å få hevn for ydmykelsen. — Hvis *han* er den nye tids mann, da . . . da . . . *(sterkt beveget)* . . . da ønsker jeg meg under torven fortest mulig, for da blir ikke livet til å bære! *(Slår hendene for ansiktet, hulker.)*

(Hans Rev går bort til Elin, bøyer seg over henne, legger hånden på pannen hennes. Hun rører på seg, slår opp øynene, ser forvirret på ham.)

ANNE

Det er ikke sant — det han . . . han *der* sier! Ikke *sant!*

HANS REV

Hsss!

ELIN

Jesusbarnet . . .

HANS REV

Så! Ikke vær redd. Det skal ikke skje deg noe ondt. —

Prøv å reise deg opp. (*Hjelper henne, støttet av Anne.*) Ta henne inn i kirken — vi kommer etter. (*Anne støtter og leier Elin inn i kirken.*)

HANS REV

(*snur seg til Mattias*)

Mattias Nielsson — du har fått det sølvet du kom for. Vi har fått den lov i Danmark og Norge nå, at kirkegodset er kongens eiendom og han kan gjøre krav på det. Vi kan ikke sette oss opp mot loven — hvor skulle det føre hen?

MATTIAS

(*med et triumferende smil*)

Akkurat!

HANS REV

(*plutselig hardt*)

Men *ondskapen* — den kan vi heldigvis ennå sette noe imot.

(*De to står en stund og stirrer på hverandre. Arne likesom våkner, ser forundret på Hans Rev.*)

MATTIAS

Ja. Det er jo det jeg har gjort her!

HANS REV

Nei! — Du har økt den!

MATTIAS

Hva skal det si? — Jeg står her med loven i hånd, og det har jeg gjort hele tiden.

HANS REV

Ti stille! Jeg vet hvem du er! Du har satt noen spor etter deg her og der.

MATTIAS

Jeg finner meg ikke i . . . Jeg står ikke til regnskap for andre enn herr Erik Gyldenstjerne.

HANS REV

Tror du. Godt. Jeg har hatt en lang samtale med herr Erik Gyldenstjerne — om deg. Senest idag. Han kalte meg til seg på Akershus imorges.

MATTIAS

Om *meg*?

HANS REV

Han har fulgt din ferd en tid. Mer og mer forbitret over det du steller til i din maktbrynde.

MATTIAS

Hva skal dette bety?

HANS REV

Han visste du skulle hit opp i Maridalen idag.

MATTIAS

Det gjorde han vel! Det var jo han som sendte meg.

HANS REV

Men han ba *meg* dra opp også. For å se. Og nå har jeg sett — nok! — Rid til Akershus nå, med kirkesølv. Du er ventet. Men *jeg* er også ventet. Og nå sier jeg deg én ting: Om du en eneste gang til misbruker din myndighet og farer fram slik at folk møter med hat og skrekk det som nå skal og må bygges opp etter striden — så finnes det visse kjellere *under* Akershus — og da er det ikke vinkjelleren jeg sikter til. Du kan tenke litt på det mens du rir nedover.

(De to setter øynene i hverandre, men Mattias er den som slår blikket ned. Han gjør et trassig-hovmodig kast med hodet i retning av Arne, og går. Knekten følger, med hesten. Straks efter rir de vekk.)

11. scene

HANS REV

(står og ser litt efter ham, tenksomt. Snur seg til Arne) Så. Det var det. Jeg tenker han holder seg i ro — inntil videre. Så får vi siden se. *(Smiler.)* Og nå kan du gå bort til støpulen og ringe.

ARNE

(forvirret)

Ringene? Hvorfor det?

HANS REV

Gjør som jeg sier. Jeg vil samles med bøndene her. I kirken.

ARNE

Men ...

HANS REV

Men først vil jeg snakke litt med deg. Så kom hit igjen når du har ringt. *(Da Arne nøler.)* Vil du ikke?

ARNE

(trekker på skuldrene)

Jeg skjønner ingen ting lenger.

HANS REV

Vi ser stykkevis, står det skrevet. Anderledes blir det ikke.

(Arne ser på ham, går til støpulen.)

HANS REV

(til bøndene, mens Arne ringer)

Det kunne lett skjedd en stor ulykke her idag. En ulykke for hele bygden. Den ble avverget. Det er rett og riktig at vi alle går inn i kirken og takker Gud for det.

BJØRN

Det er ikke godt for oss bønder å skjønne det som går for seg her i landet nå. Alt det vi er lært opp til å tro fra gammalt — skal det være rangt nå?

HANS REV

Nei. Men når liv gror, er det alltid noe som forandrer seg. Så får en se etter hvert hva som er godt og hva som ikke er det. Sånn er det vel med åkeren din òg. Du sår — du ser det gror — du vet ikke hva høsten blir. Men du prøver ikke å stanse veksten — av angst for at kornet skal fryse før det blir modent. Du kan bare vente og se — og be. Vi får gjøre så når det gjelder Kirken òg. — Så, gå inn nå, og vent der. Jeg skal veksle noen ord med presten.

(Bjørn og de andre går inn. Arne er ferdig med å ringe og kommer tilbake. Under samtalen mellom ham og Hans Rev samler folket seg i kirken.)

HANS REV

Takk, Arne.

ARNE

Å, det . . . *(Ser ned, klarer ikke å si noe.)*

HANS REV

Du skjønner vel ikke at jeg, før Kirkens biskop i Oslo, nå

kan stå her som tilsynsmann for den nye kirkeordningen.

ARNE

Nei. jeg skjønner ikke det. Jeg vet ikke jeg noengang er blitt så rystet, så fortvilet, som da jeg hørte det.

HANS REV

Du ser det som svik?

ARNE

Kan jeg annet?

HANS REV

Ikke ennå, kanhende. Men jeg ber om at du engang må kunne det. Og skjønne at jeg bare har ett ønske: å tjene Herren Jesus Kristus, som er og vil være Kirkens herre uansett hva slags ordninger den blir gitt. (*Pause.*) Det finnes dem som spiller hånsk på navnet mitt — Hans Rev. Listig og lur og frekk og falsk, alltid med to utganger — velger den som passer best i øyeblikket. Tror du ikke jeg vet det.

ARNE

Jeg har ikke hørt det. Lever jo så bortgjemt her. Jeg visste ikke før idag at De var tilbake fra Danmark.

HANS REV

Jeg ber deg si «du» til meg. Som du gjorde før. Vil du?

ARNE

Jeg — får prøve ...

HANS REV

Takk. — Jeg satt i riksrådet, som du vet. Sloss både for Kirkens frihet, og for landets. Men jeg så det Olav En-

gelbrektsson ikke så, ikke *ville* se — at her i landet hadde vi ikke noe valg. Det fantes ikke noen annen mulig konge for oss enn Kristian. — Hvem skulle det vært? *Vi* hadde ikke noen Gustav Vasa. Og hva hadde det forresten hjulpet — *han* følger jo også Luther.

ARNE

Det er vel så . . .

HANS REV

Og å velge Kristian — skjønt «velge», godta nødt og tvunget var vel rettere — det ville også si å godta hans politikk. Også hans kirkepolitikk. Og han var og er nå engang overbevist lutheraner.

ARNE

Folket her i landet har aldri ønsket Luther-læren. Den *tvinges* på oss.

HANS REV

Riktig.

ARNE

Men da . . .

HANS REV

I de årene jeg satt i Danmark — og hadde mange samtaler med kongen også, og den fremste teologen der, Hans Tausen — da skjønte jeg dypt i meg noe jeg også fikk bekreftet ved det som hendte her idag.

ARNE

Hva var det?

HANS REV

At Jesu Kristi Kirke har og skal ha sin skatt i lerkar. Den

trenger ikke sølv. Den har hatt altfor mye sølv opp gjennom århundrene — og gull og edelstener. Slikt kan den vente med til det himmelske Jerusalem kommer. Kirken er Jesu Kristi kirke — på den jord også han vandret på. Hvor mye sølv hadde han? Den som fikk sølvet — det var han som forrådte. Og selv han kastet det fra seg, som brent — da han *forsto*. (*Arne tier, bare ser på ham.*) Skal vi forsøke å forstå, Arne, og godta — at den «Imitatio Christi» vi begge søker, den går ikke gjennom prakt og makt men gjennom smerte og fornedrelse, lidelse og ydmykelse. Og at våre ord ikke skulle være stolte og stri, men røverens på korset: «Vi får igjen hva våre gjerninger har forskyldt — men *Han* er uskyldig.» — Arne! Hva som enn skiller — én bønn har vi sammen: «Jesus, kom meg i hu når du kommer i ditt rike.»

ARNE

(*ser på ham, beveget*)

Amen, da. Enda så lite jeg skjønner av — alt det andre.

HANS REV

Vi skal prøve å skjønne noe, sammen. Og gjøre noe, sammen. En vei kan en bare gå skritt for skritt. — Så, inn i kirken nå, de venter.

(*De går sammen inn.*)

12. scene

(*Hans Rev og Arne går frem til alteret, snur seg mot menigheten.*)

HANS REV

Dere vet hva som er hendt her idag — som så mange andre steder i denne tid, i vårt land og ute i verden. Dere ser ikke på alteret det sølvet dere og slektene før dere

har sett stå her, gitt av kjærlige hender til Guds ære og til pryð for kirken. Mange kjenner det kanskje tungt. Men husk at vi da er kommet dit hvor de hellige apostler Peter og Johannes sto, da de sa: «Sølv og gull har jeg ikke. Men det jeg har, vil jeg gi deg.» Skal vi ikke følge dem? Behøver vi å være rikere enn dem på sølv og gull? Men måtte vi bli rike som dem i tro og kraft, så skal vi få se at det kan skje undere selv i tomme hender.

(Han og Arne snur seg mot alteret.)

HANS REV

«Hva skal jeg gi Herren til gjengjeld for det han har gitt meg? Jeg vil gripe frelsens kalk og påkalle Herrens navn. Med lovprisning vil jeg påkalle Herren, og jeg skal være trygg for mine fiender.»

ARNE

«Vår Herre Jesu Kristi blod bevare min sjel til det evige liv.»

HANS REV

Amen.

MENIGHETEN

Amen.

(Sluttsalme:)

Nu beder vi den Hellig Ånd
fremfor alt om troen rett og sann.
At vi den bevarer
til vårt liv har ende
og vi glade farer
hjem fra all elende!
Kyrie eleison.

Du guddoms lys, gi oss ditt skinn,
led oss rett til Jesus Kristus inn.
Så vi måtte trygge
hos vår Frelser kjære
blive, bo og bygge
og i nåden være.
Kyrie eleison.

Du trøster best i all vår nød,
hjelp vi frykter djevel ei og død.
At ei motet brister
og vår sjel forsager
når den onde frister
alt vårt liv anklager.
Kyrie eleison.

Du gode Ånd, send kjærlighet
brennende i våre hjerter ned!
Så vi med hverandre,
fast i Kristus fundne,
må i ett sinn vandre,
kjærlig sammenbundne.
Kyrie eleison.¹⁾

¹⁾ Landstad nr. 3, vers 3 og 4 byttet om. Vers 1 fra det 12. årh., vers 2–4 av Luther.

ÅRSMØTEINNKALLING

Til medlemmene, innkalling til årsmøte 2004

Tid: Tirsdag 7. desember kl. 19.00

Sted: Maridalen Velhus, krysset Maridalssveien/Kasaveien

I Prøysensang ved "Livets Landevei"

II Forslag til dagsorden på årsmøtet:

1. Valg av dirigent og referent
2. Godkjenning av innkalling
3. Godkjenning av dagsorden
4. Årsmelding
5. Regnskap
6. Innkomne forslag
7. Fastsettelse av kontingent for 2005
8. Valg

III Servering av kaffe og eplekaker fra Ullevålseter

IV Foredrag ved Kirsten I. Værdal, prosjektleder for
"Mat og kulturlandskap 2005"

Salgsutstilling: Akvareller og tegninger fra Maridalen og Nordmarka.

Vel møtt!

Hilsen styret.

ÅRSMELDING 2004

1. Styret i 2004

Leder Tor Øystein Olsen

Grefsenveien 66

0487 Oslo

e-post: maridalensvenner@mobilpost.no

Nestleder Lars Flugsrud

Gamle Maridalsvei 86

0890 Oslo

e-post: lars.flugsrud@grindaker.no

Kasserer Trond Hjelle

Langmyrgrenda 49

0861 Oslo

e-post: trond.hjelle@riksrevisjonen.no

Styremedlem Ole Tøsse

Nils Baysvei 41 f

0855 Oslo

e-post: ole.tosse@eby.oslo.kommune.no

Styremedlem Otto Ullevålseter

Ullevålseter, Nordmarka

0890 Oslo

Styremedlem Torbjørn Røberg

Selteveien 188

3512 Hønefoss

e-post: odel@odel.no

Styremedlem John Eirik Telle

Nes gård

Greveveien 20

0891 Oslo

e-post: je-telle@online.no

Varamedlem Stine Frøystadvåg

Stårputtveien 23
0891 Oslo
e-post: stinefro@start.no

Varamedlem Jon Ivar Bakke

Skjerven gård
Maridalsveien 469
0890 Oslo
e-post: toribakk@online.no

Varamedlem Geir Erik Berge

Havnabakken 18 b
0874 Oslo
e-post: geirerik@ringnett.no

Varamedlem Oskar Solenes

Beverveien 19
0596 Oslo
e-post: oskar.solenes@nih.no

2. Andre tillitsverv

Revisorer: Ragnhild Noer.

Valgkomite: Anna Hoel, Helge Haakenstad og Per Dugstad.

3. Visjon for Maridalens Venner

Visjonen for Maridalens Venner er:

*”Maridalen skal være et **kunnskapssenter** for kulturlandskap, og være ei **levende og livskraftig kulturbygd!**”*

Landbruksminister Lars Sponheim vil også at Maridalen skal bli et ”Utstillingsvindu for norsk landbruk”, og Maridalen er plukket ut som ”Bynært Streif 2005”, i forbindelse med markeringen av Landbrukets Unionsmarkeringsprosjekt 2005 (”Mat og kulturlandskap 2005”).

4. Mål for Maridalens Venner 2004

Maridalens Venner jobber aktivt for å bevare og utvikle det vakre og egenartede kulturlandskapet i Maridalen, og tar del i arbeidet som gjør dalen til ei levende og livskraftig jord- og skogbruksbygd.

Dette oppnår vi gjennom:

- 1) Skjøtselstiltak – kampen mot gjengroingen
- 2) Kulturarrangementer – se punkt 6
- 3) Årsskrift – se punkt 10
- 4) Nettstedet *www.maridalensvenner.no* – se punkt 11

Maridalens Venner ble stiftet i 1970 for å hindre at dalens gårder skulle bli revet. På 80- og 90-tallet var det arbeidet for vern av Maridalen og mot golfbaneanlegg som sto mest i fokus. Maridalens Venner var med og snudde en kommunal rivningsplan, til å få utarbeidet en statlig verneplan. Vi har derfor utviklet oss fra å bekjempe en **rivningsplan** på 70-tallet, via å få utarbeidet en **verneplan** på 90-tallet og i dag jobbe for en **konkret handlingsplan mot gjengroingen**.

I dag står vi muligens overfor en langt større utfordring:

Hvordan få realisert innholdet i verneplanen?

Maridalens vernemotiv er et kultivert jord- og skogbrukslandskap med dype historiske røtter. Vi vektlegger bevaring av *naturtyper, vegetasjonstyper og kulturmarkstyper* - med et *arts mangfold* - og *kulturminner* som viser særpreg fra tidligere tiders jordbrukslandskap.

Maridalens Venner ønsker å samle alle gode krefter, private og offentlige aktører, organisasjoner, lokalbefolkning og gårdbrukere, for å få realisert innholdet i verneplanen, og for å oppnå formålet med vernet.

Etter at Maridalen ble vernet som landskapsvernområde er oppgavene mange: Gammel kulturmark skal ryddes og restaureres, randsoner skal ryddes, verneverdige hus skal holdes vedlike, styvingstrær og andre trær skal beskjæres, ferdselsveier, vann- og elveanlegg og andre kulturminner skal restaureres og holdes ved like. Vi skal tilrettelegge for fri-

luftsliv og kulturarrangementene skal videreutvikles, dalen skal ha et levende bygdemiljø, og alt dette skal folkeopplyses. Dette krever en aktiv handling i form av arbeidskraft, kompetanse, engasjement, tilstrekkelige bevilgninger og evne til å prioritere og samarbeide.

Maridalens Venner har følgende sju mål når det gjelder *forvaltningen av landskapet*:

1. Maridalens Venner skal fullføre restaureringen av de mest prioriterte *slåttemarker* i Maridalen. Årlig slått og raking.
2. Bidra til at de mest prioriterte gjengrodde *beitemarkene* blir restaurert og tatt i bruk.
3. Bidra til at de mest prioriterte tilplantede/gjengrodde områder med *dyrkamark* blir restaurert og tilbakeført (eks. Svingen på Hammeren, det gamle Turterjordet, Skolejordet og "Hallsetjordet" på Skar).
4. Bidra til at *randsoner* mellom dyrkamark og skogsmark blir ryddet og restaurert, særlig mot sør, vest og øst, og i områder med størst verne verdi (eks. Kirkebyområdet).
5. Bidra til at verneverdige forfalte *gårdsbygninger* blir restaurert.
6. Bidra til at *veikantene* langs hovedveiene i Maridalen blir ryddet i en forsvarlig bredde. Årlig veikantslått til riktig tidspunkt.
7. Bidra til at *Ankerveien* blir ferdigrestaurert, som en del av et helhetlig *ferdselsvei, sti og skiløypenett* til, i, gjennom og fra Maridalen.

5. Vurdering av måloppnåelse

- *Mål 1: Restaurering av slåttemarker:*
Se punkt 8. Restaurering og årlig pleie av slåttemarker i 2004.
- *Mål 2: Restaurering av beitemarker:*
Se punkt 9. Rydding av beitemark i Maridalen.
- *Mål 3: Restaurering av dyrkamark:*
Der har det foreløpig ikke skjedd noe.

- *Mål 4: Randsoner blir restaurert:*
Ingen randsoner er blitt restaurert i dalen, selv om dette var et av hovedsatsingsområdene til områdeprosjektene fra 1999 og 2000. Men bl.a. Øvre Vaggestein gård, Øvre Kirkeby gård, Skjerven gård og Store Brennenga gård har slått åkerkantene sine i en fin bredde.
- *Mål 5: Gårdsbygninger blir restaurert:*
Friluftsetaten restaurerer bl.a. takene på våningshusene til Store Brennenga og Kallerud gård.
- *Mål 6: Rydding av veikantene:*
Øvre Kirkeby gård, Skjerven gård og Store Brennenga gård har på eget initiativ slått veikantene i flere meters bredde der jordene deres grenser mot Maridalsveien.

Samferdselsetaten slo veikantene i en enkel bredde tidlig høst. Ingen restaurering av veikantene har skjedd, bortsett fra noe kutting av greiner.

- *Mål 7: Helhetlig plan for friluftsliv:*
Jordbrukerne i dalen har sammen laget en skisse til en sammenhengende sti gjennom hele Maridalen fra Brekke til Skar, som er blitt presentert i den rådgivende gruppa for forvaltningen av Maridalen landskapsvernområde.

Friluftsetaten har sendt ut på høring restaurering av Ankerveien.

6. Kulturarrangementer

a) 2. pinsedag

Vestre Aker prosti, Maridalen menighetsråd, Maridalens Venner, og Maridalen Bygdetun samarbeidet om et helhetlig kulturarrangement ved Kirkeruinen, med prostigudstjeneste på Kirkeruinen og aktiviteter på Maridalen Bygdetun. Biskop Gunnar Stålsett holdt preken, mens prost Trond Bakkevig var liturg. Musikalsk ansvarlig var organist Petter

Amundsen, og det var trompetspill ved Tormod Åsgård.

Etter gudstjenesten på Kirkeruinen var det aktiviteter på Maridalen Bygdetun, Øvre Kirkeby gård, med utstillinger fra Maridalen, husdyr på tunet, underholdning og aktiviteter for barn, servering og musikk.

4-500 personer deltok på arrangementet.

2. pinsedag i Maridalen fikk igjen et flott innslag på NRK Dagsrevyen (8. gang siden 1993).

Pinse- og olsokarrangementene fikk til sammen kr 30 000 i støtte fra Oslo kommune ved Byrådsavdeling for næring og kultur.

b) Blomsterengtur

Skiforeningen, Norsk Botanisk Forening og Maridalens Venner samarbeidet i år om en vandring til blomsterengene rundt Blankvann søndag 20. juni. Turen gikk fra Kobberhaughytta via Blankvannsbråten, Slakteren til Svartor. Denne dagen regnet det, og kun 8 personer deltok på arrangementet. Tor Øystein Olsen var turlleder.

c) Orkidétur til Slåttemyra, Nittedal

Søndag 27. juni deltok 120 personer på en vandring på Slåttemyra, et samarbeid mellom Nittedal Historielag, Norsk Botanisk Forening og Maridalens Venner. Tor Øystein Olsen var turlleder. Før turen holdt Hans Christian Høie og Toril Born en stemningsfull Prøysenkonsert, og det ble servert skaukaffe.

Varingen omtalte arrangementet etterpå over en hel side, med fine fargebilder.

d) Olsok

Årets stevne samlet ca 400 personer i et strålende vær. Arrangementet var et samarbeid mellom Maridalen og Nordberg menighet, Maridalens Venner og Markakoret.

Tone Eid ledet den første timen med folkedansere fra Sogn og Fjordaneringen og Åge Grundstads trio. Markakoret serverte og Jon Ivar Bakke ledet rakingen av enga.

Sogneprest Egil Stray Nordberg ledet olsokgudstjenesten.

Etter gudstjenesten var det tale av leder av byutviklingskomiteen, Ola Elvestuen (V).

Arrangementet ble avsluttet med en stemningsfull konsert av Eli Storbekken, Jørn Simenstad, Jorun Marie Rypdal Kvernberg og Ragnhild Furebotten.

Avisa Varingen fra Nittedal lagde en fin omtale av Olsok i Maridalen over en hel side.

Pinse- og olsokarrangementene fikk til sammen kr 30 000 i støtte fra Oslo kommune ved Byrådsavdeling for næring og kultur.

e) Kulturminnevandring i Kirkebyområdet

E-CO Energi, Friluftsetaten i Oslo, Vann- og avløpsetaten i Oslo og Maridalens Venner samarbeidet søndag 22. august for 8. gang om en kulturminnevandring. I år gikk turen i natur- og kulturstien på Kirkeby med start fra Bjørkelunden på Hammeren. Under arrangementet var det en lengre stopp på Maridalen Bygdetun.

Leder av byutviklingskomiteen, Ola Elvestuen (V) talte og "Livets Landevei" holdt en stemningsfull konsert i parken ved peisestua på Hammeren. Det var gratis servering av grillmat, kaffe og kaker. 80 personer deltok på en regnfull dag, men det var opphold under arrangementet ved peisestua. Det ble rykket inn annonser i Aftenposten og Dagsavisen.

f) Maridalsspillet

Det ble suksess for Maridalsspillet da Svartedauen ble satt opp i jubileumsåret 2004. Svein Gundersen var instruktør og Eli Storbekken

var musikalsk ansvarlig. Forestillingene varte fra 28. august til 5. september, med egen skoleforestilling 31. august. Se ellers årsmelding fra Maridalsspillet, og nettstedet www.maridalsspillet.no.

g) Andre arrangementer

Blomstergudstjeneste andre søndag i juni i regi av Maridalen menighetsråd har blitt en tradisjon, der Tor Øystein Olsen holdt en blomstervandring en time før selve gudstjenesten.

7. Temamøter

Siden 2002 har Maridalens Venner gjennomført en serie med temamøter. Vi ønsker at Maridalens Venner skal være et åpent forum, for alle interesserte, for debatt, studier og folkeopplysning. Vi inviterer spesielt ulike kommunale etater, Fylkesmannen, politikere, fagfolk, grunneiere, friluftsrådet og folk fra dalen (særlig gårdbrukerne), og alle andre som er interessert i forvaltningen av Maridalen. Møtene har hatt godt oppmøte, rundt 15 har møtt hver gang.

Følgende temaer har vært diskutert i 2004:

- Rydding av beitemark i Maridalen
- Kampen mot gjengroingen – og tap av arter, kulturarv, historiske spor, produksjon og opplevelser.

Møtene ble holdt i Drengestua på Skjerven gård.

8. Restaurering og årlig pleie av slåttemark i 2004

Arbeid utført:

Bjørkelunden - magereng

I august ble enga slått (med ryddesag med krattkniv).

Graset ble raket og fjernet. Stammeskudd og stubbeskudd på styvingstrærne ble fjernet. Trær vil de nærmeste årene bli tynnet gradvis for å få en tettere grasmatte.

Friskmarksenga

På vårparten ble enga systematisk ryddet for stein.

Enga ble på ettersommeren slått med ryddesag med krattkniv, og graset ble raket og fjernet. Styvingstrærne ble ryddet for uønskede rotskudd og stammeskudd. Grasmatta er i ferd med å bli tett, og den får en ønsket artssammensetning. I den friskeste delen er imidlertid ennå oppslaget av rotskudd og stubbeskudd svært kraftig.

Løvenga

Enga ble slått med ryddesag med krattkniv i august, og den ble raket. Styvingstrærne ble ryddet for uønskede rotskudd og stammeskudd.

Bekkedalen

Den nordligste delen av Bekkedalen ble ryddet sein vinter, og vår. Mesteparten av kvisten ble brent, mens resten ble samlet i kvisthauger. Disse kvisthaugene ble brent i høst. Mesteparten av virket ble hugget opp til ved.

Døde trær og busker ble ryddet i den delen hvor trær ble ringbarket i 1999 og 2002. Kvist ble brent.

Den tidligere restaurerte delen ble slått med ryddesagblad tidlig vår (fjorårets ”daugras”), og graset ble raket og fjernet. Løvoppslag, samt stammeskudd og rotskudd på de nyetablerte styvingstrærne, ble ryddet og brent. Store deler av enga ble systematisk ryddet for stein, og stubber ble kappet ned.

I høst ble enga slått med ryddesag med krattkniv, og mesteparten av graset ble raket og fjernet. Styvingstrærne ble ryddet for uønskede rotskudd og stammeskudd.

I den frodigste delen av Bekkedalen er oppslaget av bringebær svært høyt (nitrogenelskende pionerart). Dette kan komme av at før restaurering var disse områdene skyggefull og næringsrik gråor-heggeskog, der rotknollene til gråor har ansamlet nitrogen fra atmosfæren, og hvor felt-

sjiktet var mangelfullt. Oppe på flatene og i fuktenga i nord er restaureringen allerede svært vellykket. Vegetasjonskantene langs bekken har også blitt tett og grønn, noe som binder jorda. Mengder av hanekam blomstrer i bekkekantene på forsommeren.

Tørrenga rundt kirkeruinen

Fjorårets ”daugras”, bringebær, nypekratt og rotskudd og stammeskudd (sør og øst for ruinen) ble slått med ryddesagblad, og avfallet ble ryddet og fjernet.

Den permanente fulldyrka kulturenga nord for ruinen ble slått to ganger med grasklipper og ryddesag med krattkniv i forbindelse med pinse og olsok. Graset ble raket og fjernet.

Strandenga ved Lautabekkenes utløp

Rotskudd og stubbeskudd ble ryddet på vårparten.

Kirkebjørkelunden

Fjorårets ”daugras”, rotskudd og stammeskudd (sør for kirka) ble slått med ryddesagblad, og avfallet ble ryddet og fjernet.

Den permanente fulldyrka kulturenga rundt kirka i dalen ble slått med ryddesag med krattkniv i juli, og graset ble raket og fjernet.

Enga rundt Martinhytta ble også slått med krattkniv og raket. Den er fargerik med mye ballblom, knollerteknapp og orkideen grov nattfiol. Martinhytta blir rammet inn på en vakker måte.

Vi vil takke Øvre Kirkeby gård for lån av traktor og vedpaller og for kantslått av engene ved Kirkeby. Skjerven gård takkes for raking og bortkjøring av gras. Familiene Røgeberg og Eidås takkes for rydding av trær, og raking og fjerning av gras. Familien Dons, Eirik Stangeland og Arild Andresen takkes for rydding av trær og brenning av kvist.

Arvid Mellem fra E-CO Energi takkes for slått av stien mellom Kirkeruinen og Bjørkelunden.

Fylkesmannen i Oslo og Akershus bidrar med kr 40 000 i støtte til Maridalens Venner for årets restaurering og pleie av slåttemarkene i dalen.

9. Rydding av beitemark i Maridalen

”Prosjekt Skjervenhagen, Brennengahagen og Øvre Kirkebyhagen”
Maridalens Venner ønsker å bidra til at de mest prioriterte gjengrodde (og tilplantede) beitemarkene i Maridalen blir restaurert og tatt i bruk.

Bakgrunn:

Vi ønsker å ta utgangspunkt i, og prøver å realisere, anbefalinger fra "Områdetiltak Maridalen", Oslo kommune, 1999 - 2003.

I dette utvalget utredet de:

- Kulturlandskap og vannkvalitet, og
- Kulturlandskap og verneplanen for Maridalen; hvor de har hatt fokus på rydding av a) randsoner mot dyrkamarka, og b) rydding av tre utvalgte beitområder:

Beskrivelse av Skjervenhagen, Brennengahagen og Øvre Kirkebyhagen:

1. Skjervenhagen, Låkeberget (landskap):

Dette området ligger nordvest for Låkeberget, og er avgrenset av Maridalsveien både mot sør og vest. Helt i sør og sørvest var dette tidligere dyrkamark under Nordre Låkeberget, mens resten var beitemark under Skjerven gård, og hele dette arealet ble tilplanted med gran på 40-tallet. En restaurering vil innebære at grana blir tatt ut (fordi gran verken vegetasjonsmessig –gir uønsket lyngvegetasjon - eller kulturhistorisk hører heime i en velhevdet havnehage), noen furutrær kan stå (der det er berg i dagen), samt spredte løvtrær i alle aldre, unntatt osp og gråor, som gir dårlig feltsjikt. All kvist fjernes umiddelbart etter avvirkning, for å hindre uønsket gjødslings- og kveleeffekt, og for å hindre at jordmonnet blir for surt fra de seint nedbrytbare grannålene. Kvist som råtner vil favorisere typiske konkurransesterke

hogstfeltarter, som vil skygge ut, og forsinke den ønskede vegetasjonen til et framtidig beite. Grankvist som ikke fjernes mens baret er grønt, vil gi en tykk matte av grannåler som brytes langsomt ned i en sur råhumus. Dette vil forsinke omdanningen av jordsmonnet fra barskogens podsolprofil til beitemarkas brunjordsprofil. Jordsmonnet til en velhevdet beitemark består av moldaktig brunjord, med stor tilgang på næringsstoffer og høy biologisk aktivitet, i motsetning til den sure råhumusen.

Området vil i framtida beites av Skjervan gård, og vil gi et fantastisk utsyn fra Låkeberget mot Hammeren og fra Maridalsveien mot Maridalsvatnet. Artsliste utarbeides.

2. Brennengahagen, Øvre Brennenga (landskap):

Gammel gjengrodd beitemark til Store Brennenga gård. Havnehagen ligger mellom Låkeberget og Store Brennenga. Denne bør restaureres (fjerne all gran, la noen furu stå igjen, samt skape et mangfold av spredte lauvtreslag, unntatt osp og gråor). All kvist fjernes umiddelbart etter avvirkning, for å hindre uønsket gjødslings- og kveleeffekt fra kvisten, og for å hindre at jordmonnet blir for surt fra de seint nedbrytbare grannålene. Dette vil gi et storslått utsyn fra Låkeberget mot nordøst utover Maridalsvatnet mot Sander gård. Forpakterne på Store Brennenga har allerede startet rydding nær gården, som blir brukt til hestebeite. Sommeren 2004 ble åkertangene og deler av dyrkamarka på Låkeberget, i vestre del av Brennengahagen, gjerdet inn for hestebeite. Artsliste utarbeides.

3. Nord for Øvre Kirkeby, Øvre Kirkebyhagen (artsrikt):

Teigen ligger nord for Øvre Kirkeby og er avgrenset av ferdselsvei mot Greveveien i vest og av Greveveien i nord. Den sørligste tredjedelen ble ryddet av Kulturøkologene og Skogvesenet i 1995, og av Nydalen Skiklubb i forbindelse med NM i orientering, i 1999. Øvre Kirkeby gård har gjerdet inn den restaurerte delen for hestebeiting. Resten av havnehagen bør restaureres (fjerne all gran, la noen furu stå igjen, samt skape et mangfold av spredte lauvtreslag, unntatt osp og gråor). All kvist fjernes umiddelbart etter avvirkning, for å hindre uønsket

gjødslings- og kveleeffekt fra kvisten, og for å hindre at jordmonnet blir for surt fra de seint nedbrytbare grannålene. Det bør utarbeides en skjøtselsplan for hele beiteområdet (inneholder interessante vegetasjonstyper), slik at planmessig restaurering kan fullføres. Artsliste av høyere planter er tatt opp, slik at artsutviklingen kan følges.

Oppsummering av utført arbeid i 2004:

1. Skjervenhagen, Låkeberget (landskap):

Maridalens Venner la fram planene om rydding av Skjervenhagen i den rådgivende gruppa for forvaltningen av Maridalen landskapsvernområde i januar. Gruppa var positiv til dette prosjektet. Fylkesmannens miljøvernavdeling, som forvalter landskapsvernområdet, ga også sin tilslutning til restaureringen av Skjervenhagen.

Skjerven gård fikk innvilget støtte fra landbrukets SMIL-ordning til inngjerding av gammel beitemark.

Friluftsetaten starter en alminnelig hogst av vestre del av Skjervenhagen i slutten av april, i samsvar med sine egne hogstplaner. Alt hogstavfall ble liggende igjen på bakken. Maridalens Venner påpekte at Friluftsetatens hogst ikke var rydding av beitemark, der målsettingen er restaurering av beitemarkas feltsjikt, men at området er omgjort til et vanlig hogstfelt.

Friluftsetaten starter fjerning av kvisten i juli etter at alle barnålene har falt av. Feltsjiktet er grønt der kvistavfall tilfeldigvis ikke har ligget på bakken, mens resten av det ryddete området er dekket av ei tjukk matte av sure barnåler. En sone av høye gråortrær er satt igjen mot delebekken i øst.

Det var befarung i Skjervenhagen med alle berørte parter i september, og Friluftsetaten ønsker at resten av Skjervenhagen skal ryddes, bortsett fra et areal med ungskog midt inni.

2. Brennengahagen, Øvre Brennenga (landskap):

Maridalens Venner la fram planene om rydding av Brennengahagen i

den rådgivende gruppa for forvaltningen av Maridalen landskapsvern-
område i januar. Gruppa var positiv til dette prosjektet. Fylkesmannens
miljøvernnavdeling, som forvalter landskapsvernområdet,
ga også sin tilslutning til restaureringen av Brennengahagen.

Store Brennenga gård fikk innvilget støtte fra landbrukets SMIL-ord-
ning til inngjerding av gammel beitemark.

Det var befaring i Brennengahagen med alle berørte parter i september,
og Friluftsetaten ønsker at den nordligste delen skal ryddes.

3. Nord for Øvre Kirkeby, Øvre Kirkebyhagen (artsrikt):

Friluftsetaten ryddet den nordligste delen av Øvre Kirkebyhagen i
oktober. Virket ble kjørt ut, og området ble ryddet for kvist samtidig
med avvirkningen.

Den gamle ferdselsveien mellom Hønefoten og Øvre Kirkeby ble kjørt i
stykker, og det forventes at den blir satt i stand.

Friluftsetaten har valgt å sette igjen en del store grantrær med kraftige
greiner nederst, såkalte "lysgraner". Disse granene er opptil 50 år gamle
(gjengroingsperioden), og det er ingen spor etter eldre stubber av
grantrær. Store grantrær i beitemark blir dermed et nytt kulturinnslag i
"gammel kulturmark" i Maridalen

Øvre Kirkebyhagen er klar for inngjerding og beiting fra våren 2005.

10. Årsskrift 2004: Maridalsspillet "Kirkesølvet". Maridalsspillet 30 år

Årsskrift for 2004 blir et nytt opptrykk av ett av tre Maridalsspill av
Carl Fredrik Engelstad: "Kirkesølvet". Årsskriftet er illustrert med
bilder fra de tidligste forestillingene.

11. Nettstedet www.maridalensvenner.no

Arbeidet med eget nettsted har kommet godt i gang, og bidrar til å oppnå Maridalens Venners visjon om at Maridalen skal være et kunnskapssenter. *Nettinfo* er vår samarbeidspartner. Maridalens Venner har også inngått en avtale med Maridalen Velforening om å bygge opp et felles nettsted for hele Maridalen: www.maridalen.no. Den vil forhåpentligvis bli åpnet i løpet av vinteren 2005.

12. Fagdager med miljøverndepartementet og fylkeslandbrukstyret for Oslo og Akershus

8. juni og 16. september var det fagdager med miljøverndepartementet og fylkeslandbrukstyret for Oslo og Akershus, der det bl.a. var vandringer i de nyrestaurerte slåttemarkene ved Hammeren.

13. Fylkesmannens rådgivende gruppe

Det har vært avholdt fire møter i den rådgivende gruppa for forvaltningen av Maridalen landskapsvernområde. Temaene har vært sti og veiplan, sluttrapport "Områdetiltak Maridalen", rydding av beitemark, vandring i restaurerte slåttemarker og informasjonstavler i Maridalen. Fylkesmannens miljøvernnavdeling har for 2004 et forvaltningsbudsjett for Maridalen landskapsvernområde på til sammen kr 90 000, derav kr 40 000 til Maridalens Venner.

Landbruksdepartementet har bevilget kr 100 000 til Maridalen landskapsvernområde, for at kulturlandskapet i Maridalen skal bli et utstillingsvindu for hovedstaden. Disse pengene ble forvaltet av Fylkesmannens miljøvernnavdeling, og ble bl.a. brukt til rydding av Øvre Kirkebyhagen.

14. Bystyret i Oslo bevilget kr 450 000 til Maridalens Venner

Et enstemmig bystyre vedtok i desember 2003 å bevilge kr 450 000 til Maridalens Venner: Budsjett for Oslo kommune 2004 – bystyrets vedtak, punkt nr 540, ”angående tilskudd til ivaretagelse av kulturlandskap, Maridalens Venner 450.000”

Pengene ble av Friluftsetaten utbetalt i april.

15. Godtgjøring til leder av Maridalens Venner

Kr 25 000 pr. mnd. (inklusive avgifter og administrasjon) er avsatt til lønn til Tor Øystein Olsen.

Konsernbygg A/S har sponset Maridalens Venner med kr 25 000 pr. mnd., fra desember 2003 til og med april 2004, i påvente av utbetaling av bevilget beløp fra Oslo kommune (enstemmig bystyrevedtak Oslobudsjettet desember 2003).

Maridalens Venner har hatt arbeidsgiveransvaret, og Carsten Bakke er administrativ ansvarlig.

MARIDALSSPILLET

Foto: Enok Karlsen

ÅRSMELDING FOR MARIDALSSPILLET 2004

I forbindelse med Maridalsspillet 30-års jubileum ble Carl Fredrik Engelstads hovedstykke Svartedauen vist i perioden 28. august – 5. september. Regissør var Svein Gundersen og musikalsk ansvarlig var Eli Storbekken. I alt seks forestillinger, hvorav en skoleforestilling, ble gjennomført i kirkeruinene i denne perioden.

Årets spill har vært svært vellykket, dette til tross for varierende vær med mye regn og vind den første perioden, men ved alle forestillingene har det vært opphold under selve spillet! Rundt 3000 mennesker har sett Maridalsspillet i sommer, og det er mer enn en fordobling fra året før! Folk snakker allerede om Maridalsspillet som en årlig begivenhet, og det virker som mange, også blant politikere og pressefolk har glemt at det var en lang periode uten spill i Maridalen.

Både profesjonelle og amatører deltok i spillet, og på det meste var det med nesten 70 aktører på scenen! I rollene møtte vi Rolf Arly Lund, Henrik Høie, Per Arne Løset, Fred Borg, Ronny Fagereng, Cornelia Glitsch og Berit Henning. De tre sistnevnte var med også i 2003, og i tillegg til de tre profesjonelle skuespillerne var Fred Borg fra Sørbråten med som kansler Arne Aslaksson, en kjempeinnsats av en debuterende 60-årig skuespiller! Rolf Arly Lund som til vanlig spiller ved Nationaltheatret, var den største satsningen i år. Han har vært med på alle de profesjonelt oppsatte Engelstad-stykkene; på urpremieren i

1974 i rollen som Knut Rask, og nå tretti år senere med en flott tolkning i rollen som bonden Ogmund.

Det ble satt opp et eget prosjektkor ledet av Eli Storbekken bestående av dyktige sangere, fire av dem fra Markakoret: Wenche Berg, Eivor Hagen, Anna Hoel, Evy Holand, Marit Jøkling, Torun Nilsen, Kristin Rødahl, Elise Skorpa, Liv Ulvik og Anne Berit Walther.

Som profesjonelle musikere var Sverre Jensen på egenproduserte middelalderinstrumenter og Birger Mistereggen på perkusjon. Propell PA ved Arne og Maje Sæther sto for lyden. Ragnhild Esbensen har vært sufflør og kostymeansvarlig, Eva Johansen har vært syerske og Cathrine Kleivdal har vært sminkør. Ellers medvirket mange statister og noen hadde også vært med i 1974! Tre generasjoner Thaugland/Laurvik samt gjengangeren Tom Melby må nevnes spesielt.

Fra venstre: Cornelia Glitsch, Rolf Arly Lund, Henrik Høie og Per Arne Løset. Foto: Enok Karlsen

I tablåene i skogen mellom Hønefoten og ruinplassen medvirket elever fra Grefsen vgs og Manglerud vgs i tillegg til Akerselva kulturlag. Svein Gundersen og Karen Høie hadde utarbeidet tablåene og publikum fikk blant annet møte urtekoner, flagelanter og pestbefengte. I skogen hørte man hundebjeffing, musikk og sørgmodig sang i tillegg til messing og maninger fra de mange skuespillerne. Denne delen av spillet vakte mye oppmerksomhet og skapte skikkelig Svartedauen-stemming før forestillingen.

Skoleforestillingen ble en suksess, med nesten 700 elever fra Grefsen vgs og Engebråten ungdomsskole. Grefsen har hatt Engelstads Svartedauen som pensum og de var svært takknemlige for forestillingen satt opp spesielt for dem! Det var en regntung dag, men det ble heldigvis opphold under forestillingen, femten minutter senere høljet det ned. Det spøkte også for fullmåneforestillingen kl. 20.59 den 30.8,

Fra Tablåene i skogen. Foto: Sissel Sypriansen

Fred Borg som Arne Aslaksson og Per Arne Løset som presten Sira Lars. Foto: Enok Karlsen

og vi fikk mange telefoner fra bekymrede publikummere tidligere på dagen: ”Blir det noen forestilling?”, ”Hvor mye skal det regne før dere avlyser?” osv. Men selv om månen ikke viste seg gjennom skylaget var værgudene med oss, og det ble en fin kveldsforestilling for de godt over 500 oppmøtte.

Stien ned og plassen rundt var lyssatt med fakler, i tillegg var forestillingen i år elektrisk lyssatt, dette gjort mulig med ny strømboks ved ruinene!

Svartedauen 2004 ble en dramatisk og musikalsk forestilling, profesjonelt gjennomført og svært godt mottatt. Svein Gundersen har gjort en fabelaktig jobb med stykket, skuespillerne og statistene, og Eli Storbekken tilsvarende med musikere og kor, hun medvirket også selv med nydelig sang og musikken var flott tilpasset skuespillet.

Det lokale engasjementet har vært stort i år som i fjor! Det er den fantastiske frivillige innsatsen både av lokale folk og andre som særlig må berømmes! Maridalsspillet hadde ikke vært gjennomførbart uten dem! Så tusen takk til alle og enhver! Vi hadde også nært og fint samarbeid med Tore Klever fra Sanner Gård og Ivar Bakke fra Skjerven Gård. Vellykket premiere- og avslutningsfest i samarbeid med knekt Tore F Hågensen hadde vi på kulturpunktet Sandermosen stasjon. Ellers hadde vi et flott samarbeid med Lanternen restaurant som sørget for salgsbod og mat til avslutningsfesten.

Spillstyret har bestått av lokale folk fra Sørbråten, Kjelsås, Tåsen og Grefsen: Ivar Christiansen (nestleder og presseansvarlig), Marianne Faye (kasserer), Eivor Hagen (sekretær), Ole Tøsse (styremedlem), Jan Ole Bjørnholt (styremedlem), Bjørg Abrahamsen (vara) og Stine Frøystadvåg (leder). De tre førstnevnte deltok også i spillet som henholdsvis knekt, statist og korist. Ved olsok reiste hele styret til Stiklestad for å se femtiårsforestillingen til spelet der og til hyggelig møte med ledelsen.

Maridalsspillet fikk i år meget god medieomtale. NRK radio og TV samt TV Norge var alle ute med forhåndsopptak. Aftenposten Aften spanderte to hele sider med positiv omtale av spillet og det var flere oppslag i lokale medier. Plakater har hengt over store deler av byen, med hovedvekt i Nordre Aker og Maridalen. Brosjyrer har blitt lagt ut på sentrale plasser og i postkassene i nærområdet. I tillegg hadde vi flott stand under Middelalderfestivalen i juni.

Nettstedet www.maridalsspillet.no har vært godt besøkt før, under og etter forestillingene. I august var det nær titusen treff på sidene. Nettstedet blir jevnlig oppdatert av Ivar Andersen som er webmaster.

Maridalsspillet har vært støttet med nødvendige midler fra Oslo kommune, Norsk kulturfond, Frifond, Nordmarksmidler og Bydel Nordre Aker. AOF er samarbeidspartner og nettstedet er sponset av Synkron.

Regnskap er ikke avsluttet i skrivende stund, men vi vet det har gått bra økonomisk! Vi vil gjerne takke alle medvirkende for flott innsats og håper dere blir med i kommende år. Tusen takk også til publikum! Vi er allerede i gang med forberedelser til neste års spill og våger å ønske velkommen til en enda bedre forestilling med Svartedauen i august 2005!

På vegne av Spillstyret
for Maridalsspillet 2004

Stine Frøystadvåg
Leder

Eli Storbekken og Henrik Høie. Foto: Enok Karlsen

Fra øving. Regissør Svein Gundersen i samtale med skuespillerne. Foto: Stine Frøystadvåg

Ingrid, Ella og Mathilde. Foto: Ebba Devold

Fra kveldsforestillingen. Foto: Sissel Sypriansen

Regnskapsåret fra 15. november 2002 til 15. november 2003

Regnskap	Inntekter	Utgifter
Kontingenter og støttebeløp	102 030	
Støtte fra Konsernbygg	285 000	
STILK-midler for 2002	14 000	
Støtte til årsskrift 2002 fra Fylkesmannens miljøvernavdeling	10 000	
Støtte til årsskrift 2003 fra Maridalsspillet	20 000	
Testamentert gave fra Gudrun Strøm	30 000	
Salg av årsskrifter	2 300	
Støtte til pinse- og olsokarrangement fra byråd for kultur og utdanning	30 000	
Innsamling ved pinse- og olsokarrangement	16 503	
Renter	318	
Årsskrift 2002		88 208
Kulturarrangementer		51 287
Nettsted		8 573
Skjøtselstiltak		26 066
Kjøregodtgjøring		10 000
Medlemsservice		11 627
Mobiltelefon, faks, e-post og internett		25 091
Godtgjøring til leder, inkl. arbeidsgiveravgift, adm.		240 000
Administrasjon, renter		27 310
Martinhytta		21 268
Sum	510 151	509 430
Overskudd		721
Sum	510 151	510 151

Balanse	15-11-03	15-11-02
Postbanken, hovedkonto	49 805,72	49 084,61
Postbanken, lønnskonto	6 909,00	6 929,00
Skyldig skattetrekk	-6 376,00	-6 397,00
Skyldig arbeidsgiveravgift	-533,00	-532,00
Sum beholdning	49 805,72	49 084,61

Trond Hjelle
kasserer

Regnskap Maridalsspillet 2003

		Utgifter	Inntekter
Honorarer	Instruktør	45 000,-	
	Musikalsk ansvarlig	25 000,-	
	Musiker	11 000,-	
	Kunstnerisk ansvarlig (billedkunstner)	19 000,-	
	Webdesigner	14 000,-	
Annen godtgjørelse	Middelaldergruppe, (Kongshirden) oppvisning	10 000,-	
	Frammøtegodtgjørelse	14 000,-	
	Annen godtgjørelse	7 000,-	
	Trafikkvakter	5 000,-	
Info/ annonsering	Trykkeriutgifter	18 270,-	
	"Svartedauen" av Engelstad * 1	20 000,-	
	Annonsering	16 564,-	
Leieutgifter	Diverse	16 197,-	
Andre utgifter	Mikrofoner/ utstyr/ lydanlegg	45 000,-	
	Scenematerialer	2 326,-	
	kostymekostnader	4 803,-	
	Reklamemateriale	14 124,-	
	Bevilgninger	3 200,-	
	Administrasjonsutgifter	10 413,-	
	Gaver	4 408,-	
	Bensin/ transport	1 886,-	
	Gebyr bank	316,-	
	Arrangements kostnader	50 164,-	
	Andre utgifter	6 000,-	
Offentlig støtte:	Oslo kommune		100 000,-
	Bydel Grefsen/ Kjelsås		25 000,-
	Bydel Røa (Nordmarksmidler)		3 000,-
	Norsk kulturråd		100 000,-
Billettinntekter			85 620,-
Andre inntekter	Diverse salg		56 754,-
Totalt utgifter		363 671,-	
Totalt inntekter			370 374,-
Resultat		6 703,-	
Sum		370 374,-	370 374,-

*1 Støtte til årsskrift Maridalens Venner 2003.

Bank saldo Pr. 31.12.02	Konto: 0531 1458355	357,88
Bank saldo Pr. 26.11.03	Konto: 0531 1458355	7060,67

Kasserer: Marianne Faye
Styreleder: Stine Frøystadvåg

PROTOKOLL FRA ÅRSMØTE I MARIDALENS VENNER 2003

Årsmøte i Maridalens Venner ble avholdt torsdag 4. desember i Maridalen Velhus. Lederen Tor Øystein Olsen ønsket velkommen.

JØRN SIMEN ØVERLI UNDERHOLDT

”MARIDALENS KULTURLANDSKAP – UTSTILLINGSVINDU FOR OSLO”

Landbruksminister LARS SPONHEIM holdt foredrag under temaet og nevnte følgende momenter:

Maridalen trenger ildsjeler som Maridalens Venner som vet å markedsføre dalen. Å ta vare på kulturlandskapet blir en av de viktigste oppgavene for Norsk landbruk. Folk må ha et forhold til kulturlandskapet for å forstå overføringene til landbruket. Viktig å prioritere perlene av norsk kulturlandskap. Vi trenger kunnskap om skjøtsel av kulturlandskap. Maridalen har et godt bevart kulturlandskap og vernevedtaket muliggjør en opprettholdelse av dette. Det trengs godt samarbeid med grunneiere og aktive bønder. Landbruksdepartementet har bevilget kr 100.000,- for opplysningsstiltak i Maridalen inneværende år, i tillegg til midler over landbruksavtalen. Landbruksdepartementet vil derfor engasjere seg i arbeidet med Maridalen gjennom deltagelse i det rådgivende utvalget. Landbruksdepartementet vil bruke Maridalen som et av flere nasjonale utstillingsvindu for norsk landbruk. Folk må lære av et kulturlandskap og det må derfor tilrettelegges for ferdsel slik at det er tilgjengelig for Oslos borgere. Det må tilrettelegges for overføringer som bidrar til fremme av vernet og synliggjøring av landbruket. Dette er vanskelig uten dyr, som stort sett mangler i dalen. Det finnes i dag kunnskap som ivaretar problematikken i forholdet mellom dyrehold og drikkevann. Landbruksdepartementet har bedt Statsskog om å vurdere kjøp av Skar leir.

”Landbruk Pluss” kan være et alternativ for aktive bønder.

Ola Elvestuen, leder av Oslo Venstre, opplyste at Oslo kommune har

bevilget kr 450.000,- til Maridalens Venner for ivaretagelse av det biologiske mangfoldet i Maridalen.

KAFFE OG EPLEKAKE (fra Ullevålseter)

SALGSUTSTILLING: Tegninger og akvareller fra Maridalen av Frances Dodman og Stine Frøystadvåg.

ÅRSMØTESAKER

1. Ordstyrer, referent

Geir Erik Berge ble valgt til ordstyrer og Lars Flugsrud til referent.

2. Godkjenning av innkallingen

Årsmøteinnkallingen ble godkjent.

3. Godkjenning av dagsorden

Dagsorden ble godkjent.

4. Årsmelding

Ordstyreren leste årsmeldingen, som ble enstemmig godkjent.

Årsmelding fra Maridalsspillet ble også lest opp og godkjent.

Stine Frøystadvåg fikk oppmerksomhet for innsatsen som leder av Maridalsspillet 2003.

5. Regnskap

Revisorene anbefalte årsmøtet å godkjenne regnskapet for Maridalens Venner. Regnskapet ble godkjent. Maridalsspillet regnskap var ikke ferdig til årsmøtet. Maridalens Venners styre fikk av årsmøtet fullmakt til å få regnskapet revidert og godkjent.

6. Innkomne forslag

Vedtektsendring for Maridalsspillet:

- minst 5 medlemmer
- styret velges innen årsskiftet
- stryke punktet om styrereferat til bevilgende myndigheter

Vedtektene ble vedtatt med disse endringene.

7. Kontingent for 2004

Kontingenten ble fastsatt til kr 150

8. Valg

Valgkomiteen ved Helge Haakenstad foreslo gjenvalg på hele styret, som ble valgt ved akklamasjon, og fikk følgende sammensetning:

Tor Øystein Olsen, leder	gjenvolgt
Lars Flugsrud	gjenvolgt
Trond Hjelle	gjenvolgt
John Eirik Telle	gjenvolgt
Ole Tøsse	ikke på valg
Otto Ullevålseter	ikke på valg
Torbjørn Rødberg	ikke på valg
Geir Erik Berge, vara	valgt for et år
Oskar Solenes, vara	valgt for et år
Jon Ivar Bakke, vara	valgt for et år
Stine Frøystadvåg, vara	valgt for et år
Revisorer gjenvolgt*	

Valgkomite:

Per Dugstad, Anna Hoel, Helge Haakenstad

Årsmøtet avsluttet

Lars Flugsrud ref.

**Valgkomiteen hadde dessverre ikke forespurt revisorene om gjenvalg.
De ønsket ikke gjenvalg, styret har derfor selv oppnevnt to nye revisorer.*

Skuespiller Rolf Arly Lund skuer innover i Maridalen. Foto: Sissel Sypriansen

NORD I AKER

GJENNOM 10 000 ÅR

**Ny lokalhistorisk bok
for Greisen, Kjelsås og Nydalen**

Dette kan du lese om:

Jeg fant, jeg fant
Grobunn for røtter i vekst
Åsen, elva og sletta

FRA JAKT TIL JORDBRUK

Isen slipper taket
Akerdalen bebygges
Bygda sør for
    Maridalsvannet
Proprietærer,
    bønder og husmenn
Folk og røvere i Marka
Et gammelt kart forteller

ELVEKRAFT OG SKAPERKRAFT

Akerselva,
    du gamle og grå
Mel til det daglige brød
Tømmer, plank og bord
Nydalens garn og tøyer
Ild og vann, jern og stål
Folket som levde og
    jobbet langs elva
Flere arbeidsplasser

EN BYDEL TAR FORM

Et teppe av boliger
En del av storsamfunnet
Uten mat og drikke ...
Da klokka klang ...
Ikke av brød alene
Spreke jenter og gutter
Jo mere vi er sammen ...
... jo gladere vi blir
De skrå bredder
Der humlen suser
Et årvåkent blikk
Kunstnere i strøket
Frisk luft og kalde kilder
De fem lange årene

APPENDIKS

«Den gule liste»
Gamle og nye kart
Tidstavle
Register

Årets julegave

til deg selv, familie og venner som bor eller har bodd på
Grefsen eller Kjelsås eller i Nydalen

Visste du at ...

- ... Norges største sommerolympier gjennom tidene var fra Vestre Grefsen gård?
- ... Danmarks fremste skuespillerinne på 1800-tallet, Johanne Louise Heiberg, har feriert på Myrer gård?
- ... det ble laget kart over områdene langs Akerselva allerede rundt 1730 og at det senere er utgitt mer enn 35 kart som dekker disse områdene?

Dette og veldig mye mer kan du lese om i

Nord i Aker – gjennom 10 000 år

Boka er på 320 sider, har nær 400 illustrasjoner og 13 helsides kart.

Klipp ut – send inn!

Bestillingskupong

- Jeg er medlem** (sett kryss)
- Jeg ønsker å bli medlem, per år kr 150** (sett kryss;
kan da bestille til medlemspriser som under)

Jeg bestiller *Nord i Aker – gjennom 10 000 år*
___ stk à kr 250 (medlemspris, hente selv etter
nærmere avtale)

___ stk à kr 300 (medlemspris, levert innen
Grefsen - Kjelsås - Nydalen)

___ stk à kr 350 (medlemspris, Norgespakke
utenfor vårt område)

___ stk à kr 400 (pris ikke-medlemmer, hente selv
etter nærmere avtale)

Navn .....

Vei/gate .....

Postnr ..... Poststed .....

Underskrift.....

Telefon .....

Frimerke
her

HISTORIELAGET

Grefsen - Kjelsås - Nydalen

Postboks 49 Grefsen
0409 OSLO

NORD I AKER

GJENNOM 10 000 ÅR

Da den siste store istiden tok slutt for ca 10 000 år siden dukket Grefsenmorenen opp av storhavet. Som en gold sandbanke lå den med «Maridalsfjorden» innenfor. Etter at de veldige ismassene hadde sluppet taket, skjedde en landheving. Raskt de første 2-3000 år, senere langsommere.

De eldste spor etter mennesker i vårt nabolag er funnet på en boplass fra eldre steinalder i det området som i dag heter Rodeløkka. Kanskje var det jegere derfra som i sin søken etter vilt først kom vandrende oppover skråningen og innover sletta mot det store vannet. Flere funn forteller at området her nord i Aker var bosatt i stein-, bronse- og jernalder.

I denne boka følger vi menneskenes liv så langt vi har kunnskap om det. Fra nomadetilværelsen i den eldste tiden, via bofast liv basert på jordbruk i senere tider, så til industrivirksomhet langs øvre del av Akerselva og fram til vår tid. Omformingen av området vårt til en bydel i storbyen Oslo har skjedd i løpet av 1900-tallet. Vi slutter omtrent på det tidspunktet da Historielaget Grefsen - Kjelsås - Nydalen ble stiftet, altså omkring 1980. Det som senere har skjedd, overlater vi til neste generasjon å berette.

Redaksjonen

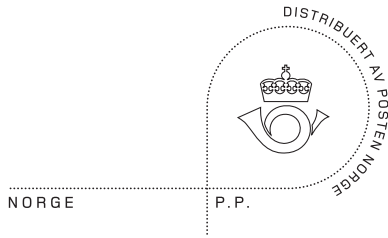

Omslagsfoto: Olle Cederbrand

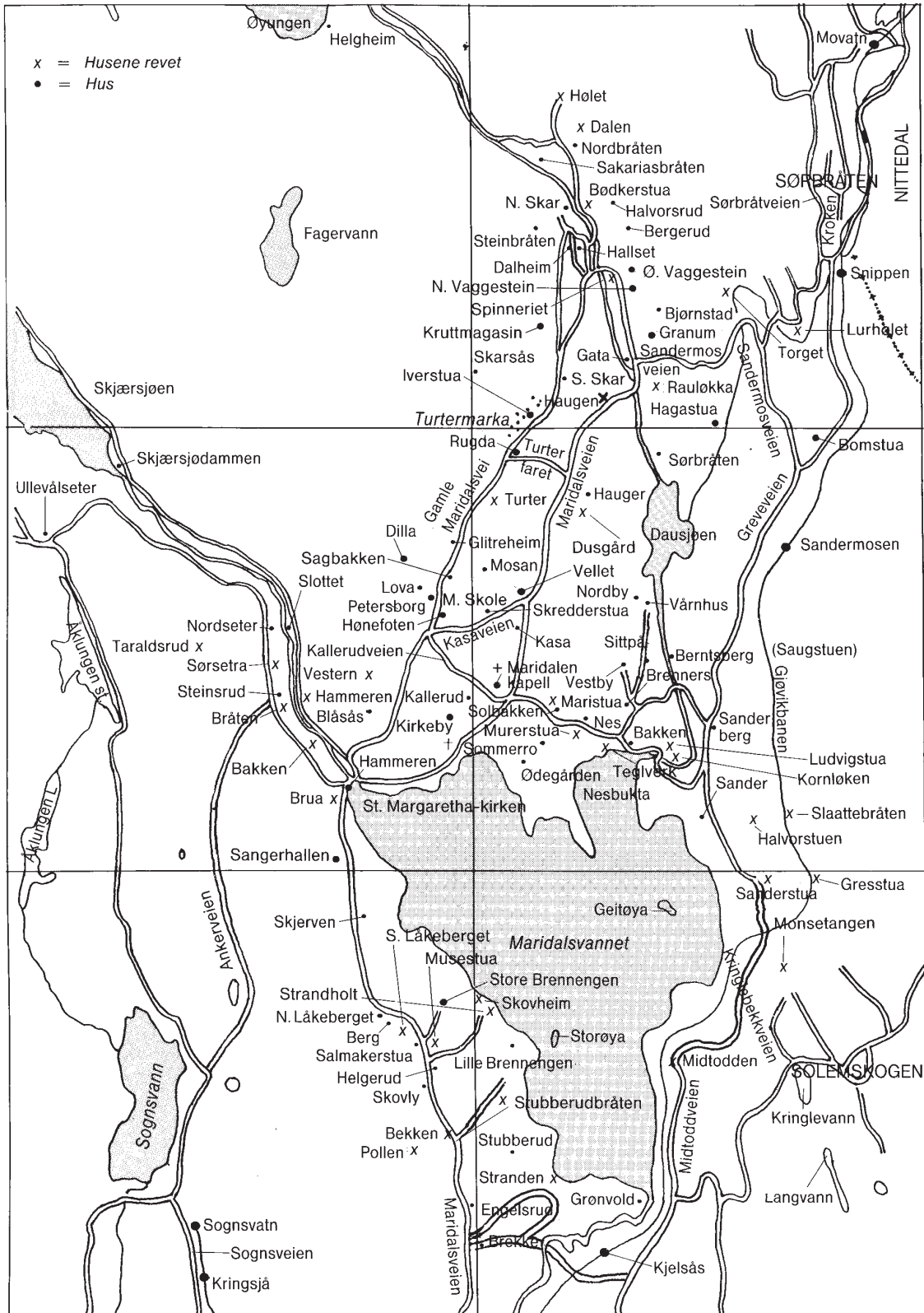

Returadresse:
Maridalens Venner
Grefsenveien 66
0487 Oslo

www.borg-as.no 6692